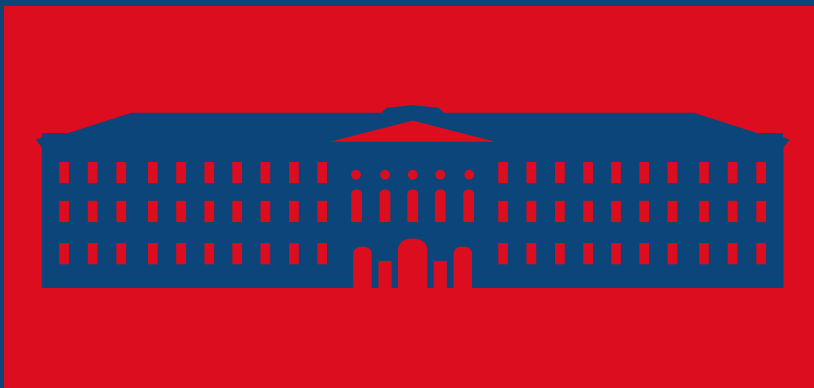

Fekete Csanád

Az ukrán válság – okok, események, kronológia

Dialóg Campus

Fekete Csanád

AZ UKRÁN VÁLSÁG – OKOK,
ESEMÉNYEK, KRONOLÓGIA

A kiadvány a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001 „A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpálya-program és oktatás technológiai fejlesztése” című projekt keretében jelent meg.

Szerző:
Fekete Csanád

© Dialóg Campus Kiadó, 2018
© A szerző, 2018

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalom

Bevezetés	4
1. A konfliktus kirobbanása	5
2. Az ukrán konfliktus jellemzői	10
3. Szemben álló erők	11
3.1. Az ukrán fegyveres erők helyzete	11
3.2. Az oroszbarát szeparatisták	11
3.3. A harcok természete	12
4. Az ukrán konfliktus szakaszai	14

Bevezetés

A 21. század biztonsági környezetéről írt 2008-as tanulmányában Colin S. Gray behatóan elemezte Oroszország és a NATO közötti viszony várható alakulását, melynek kapcsán megjósolta, hogy a grúz háborút követő erőpróba feltehetőleg Ukrajna miatt fog kibontakozni.¹ A 2014-es események igazolták állítását, melynek hatására a 90-es évek óta először ismét *jelentős válság alakult ki az egyik Magyarországgal szomszédos ország területén*. Az írás röviden ismerteti az ukrán válság kialakulásához vezető főbb tényezőket, a konfliktus szakaszainak jelentősebb eseményeit és a harcok jellegzetességeit.

¹ GRAY 2009.

1. A konfliktus kirobbanása

A 2014. februári események hatására az Oroszország által támogatott Janukovics elnök elmenekült, melynek következtében meghatározó politikai fordulat ment végbe Ukrajnában, ami végül az ukrán válság kirobbanásához vezetett. E fordulatnak azonban hosszú történelmi előzményei vannak, melynek közvetlen gyökerei 1991-ig – Ukrajna függetlenné válásáig – vezethetőek vissza. A mostani válság mögött meghúzódó számtalan ok közül kiemelhető az 1990-es évek félresikerült modernizációs kísérlete és a Szovjetunió felbomlását kísérő gazdasági átalakulás, amit az ukrán társadalom nagyobbik része egyfajta sokként élt meg. Ez visszavezethető arra, hogy az ukrán gazdaság jelentős nehézségekkel nézett szembe a piacgazdaságra történő átállás során, amit jól szemléltet, hogy *az ország GDP-je közel 50%-kal esett vissza az 1990-es években.*² Az egyre inkább elhatalmasodó gazdasági válság hatására nagymértékben megnöttek a társadalmi egyenlőtlenségek, megszűnt a középosztály, és óriásira nőtt a gazdagok és szegények közötti szakadék. E zűrzavaros időszakban alapozták meg későbbi vagyonukat az ukrán belpolitikát nagymértékben meghatározó oligarchacsaládok, akik a megszerzett gazdasági pozíciókat később politikai befolyásra váltották át. Leonyid Kucsma 1994-es hatalomra kerülését követően a politikai és gazdasági életre egyre inkább rátelepedő oligarchák tevékenysége nagyban hozzájárult az ukrán állam jelentős strukturális gondjaihoz. Ezek egyik legszembetűnőbb tünetei közé tartozott az élet minden területét átszövő korrupció és az állami erőszakszervezetek fokozatos gyengülése.³ Az egymással szembenálló „klánok” közötti érdekellentéteket a hatalom csúcsán lévő elnök próbálta meg kiegyensúlyozni, ami 2004-ig többé-kevésbé működőképesnek bizonyult. Az elnök távozását követően azonban a különböző oligarchacsoportok közötti erőegyensúly megbomlott,⁴ ami végül csapdába ejtette az országot. Ennek eredményeképp Ukrajna belpolitikai életét leginkább az *oligarchák között dúló hatalmi harc* jellemezte a 2000-es évek második felében.

Az erőviszonyok alakulására Ukrajna földrajzi megosztottsága is jelentős hatást gyakorolt. Az országot alkotó nyugati, középső és délkeleti régiók ugyanis különböző történelmi örökséggel rendelkeznek, melyek fejlettségét és kulturális identitását nagymértékben behatárolta az Ukrajnát politikai, gazdasági és társadalmi szempontból is két részre osztó képzeletbeli „tengely”. *Az évszázadok óta fennálló törésvonalak és különbségek csak tovább erősödtek*, miután a függetlenné válást követően Ukrajna nyugati fele az európai országokkal alakított ki szoros gazdasági kapcsolatokat, míg a délkeleti régió továbbra is ezer szálon kötődött Oroszországhoz. A két régióban ennek megfelelően eltérő politikai irányzatok erősödtek meg, melyek mögött ott álltak az ellentétes gazdasági érdekekkel rendelkező oligarchacsoportok.⁵ A közöttük kirobbanó hatalmi vetélkedés 2004–2010 között olyan jelentős bel- és külpolitikai válságokat eredményezett, mint a „narancsos forradalom” és az ezt követő – 2005–2006-os, majd a 2007 és 2009 közötti – orosz–ukrán „gázháború”.⁶ A különböző oligarchacsoportok közötti erőviszonyokat és az Ukrajnában zajló belpolitikai csatározások kimenetelét olyan

² ÅSLUND 2012.

³ TÁLAS 2014/a.

⁴ JENEI 2013.

⁵ Közülük az egyik legbefolyásosabb és egyben a Donyeck régióhoz kötődő csoportosulás az ország leggazdagabb embereként számon tartott Rinat Ahmetov üzletember köré szerveződött, aki a 2010-ben elnöki székbe kerülő Viktor Janukovics és a Régiók Pártjának egyik legfőbb támogatója volt. A velük szemben álló hatalmi centrum a dnyipropetrovszki régióhoz kötődik, ahonnan olyan meghatározó politikusok kerültek ki, mint Leonyid Kucsma, Julija Timosenko, Olekszandr Turcsinov vagy a később kormányzó székbe ülő befolyásos ukrán üzletember, Igor Kolomojszkij. Döntően ez a csoport állt a 2004-ben kitört „narancsos forradalom” és a 2013–2014-es Majdan téri mozgalom mögött. Bővebben lásd: KOCHAN 2014.

⁶ DEÁK 2009.

külső szereplők is nagyban befolyásolták, mint a szomszédos Oroszország, az Egyesült Államok vagy az Európai Unió. A jelenleg is zajló orosz–ukrán válság hátterének jobb megértéséhez ezért röviden kitérek az Ukrajnát érintő főbb külpolitikai folyamatokra.

A függetlenségét elnyerő Kijev a nemzetközi rendszerbe történő betagozódása során is komoly nehézségekkel⁷ nézett szembe. Az egymást váltó ukrán államfők végig egy, a Nyugat és Oroszország között egyensúlyozó politikát követtek, mely során az aktuálisan hatalmon lévő politikai erőtől függően hol az egyik, hol a másik irányba billent a mérleg nyelve.⁸ Az eseményeket némileg leegyszerűsítve Leonyid Kucsma első, 1994–1999 közötti elnöki ciklusa alatt Ukrajna külpolitikailag elsősorban Oroszország felé orientálódott. Az évtized végére azonban némileg megváltozott Ukrajna külpolitikai irányvonala, melynek köszönhetően Kijev folyamatosan közeledett a Nyugat felé. Ezzel párhuzamosan viszont egymást érték a különböző belpolitikai botrányok és korrupciós ügyek, melynek következtében a második elnöki ciklusát töltő Kucsma fokozatosan elszigetelődött.⁹ E helyzetben az ukrán elnök végül kényszerűen bejelentette, hogy nem indul újra a közelgő elnökválasztáson. Az államfői székért harcra szálló Viktor Janukovics és Viktor Juscsenko közötti vetélkedés egyben az „oroszos” és a „nyugatos” irányvonal küzdelmét is jelentette.¹⁰ A verseny meglehetősen kiegyezett volt, amit az is bizonyít, hogy az ukrán elnökválasztás 2004. október 31-én tartott első fordulóján végül nem született egyértelmű eredmény.

A november 21-én tartott második fordulóban végül – kis többséggel – Janukovics került ki győztesen. A választási csalásra hivatkozó ellenzéki erők felsorakoztak Juscsenko mögött és utcára hívták támogatóikat. Az ennek hatására kibontakozó eseménysorozatban százezrek követelték a választások megismétlését, mindez később „*narancsos forradalom*” néven került be a köztudatba. A fokozódó nyomás hatására 2004 decemberében újabb választási fordulót tartottak, melyen Juscsenkonak végül sikerült legyőznie Janukovicsot. Mindez azt is jelentette, hogy *Kijev politikai és gazdasági értelemben*

⁷ Ukrajna 1991-es függetlenné válása után több szempontból is nehéz helyzetben volt. Egyrészt szavatolni kellett az újonnan létrejött állam területi integritását, és valahogy meg kellett oldani az ország területén maradt jelentős számú nukleáris fegyver kérdését. Ezen túlmenően tisztázni kellett az ország helyét és szerepét a Szovjetunió összeomlása után kialakult új nemzetközi rendszerben. Ennek érdekében egy sor bi- és multilaterális szerződést kötöttek ezen időszakban. Az egyik legfontosabb többoldalú nemzetközi szerződés ezek közül az Ukrajna területén maradt nukleáris fegyverek Oroszországnak történő átadásáról szóló 1994-es Budapesti Memorandum volt, melyben a szerződő felek elismerték és garantálták az ország területi integritását és szuverenitását. Ezzel összhangban az aláíró felek vállalták, hogy lemondanak az Ukrajna területi integritása vagy politikai függetlensége ellen irányuló erőszak alkalmazásáról. A 2014. február végén kibontakozó események kapcsán Kijev és a Nyugat is gyakran hivatkozik arra, hogy Moszkva felrúgta e szerződésben vállalt kötelezettségeit, és semmibe vette Ukrajna szuverenitását. Ezzel szemben Moszkva azzal védekezik, hogy a szándéknyilatkozatot aláíró Oroszország, Egyesült Államok és Nagy-Britannia csak arra vállalt kötelezettséget, hogy tartózkodnak a nukleáris fegyverek Ukrajna ellen történő bevetéséről. Ennek értelmében az orosz vezetés hangsúlyozza, hogy a Kijevben történt februári „puccs” elleni válaszlépések – a Krím félsziget elcsatolását is beleértve – nem sértik a szerződésben vállaltakat, mivel az atomfegyverek bevetésétől való tartózkodáson túl Moszkva semmilyen más kötelezettséget nem vállalt. Az orosz diplomácia ezen álláspontját a későbbi, 1997-es orosz–ukrán Barátsági és Együttműködési Szerződés is megkérdőjelezi, melyben Oroszország elismerte Ukrajna területi integritását, és rendezték a fekete-tengeri orosz flotta bázisául szolgáló Szevasztopol helyzetét. Bővebben lásd:

PIFER 2016/b; Sz. Bíró 2009.

⁸ Az ukrán biztonságpolitika a függetlenség elnyerése után az Oroszországgal történő jó kapcsolatokra, a tömbönkívüliséggel összhangban a NATO (Észak-atlanti Szerződés Szervezete) és a FÁK (Független Államok Közössége) országaival történő együttműködésre, valamint az ENSZ (Egyesült Nemzetek Szervezete) és az EBESZ (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet) tevékenységeiben történő aktív szerepvállalásra épített. Ezt követően Ukrajna fokozatosan feladta a tömbönkívüliség elvét, melynek értelmében Kijev először az Európai Uniónak (1996), majd később a NATO-nak (2002) is bejelentette csatlakozási szándékát. Ennek szellemében született meg a *2004-es új ukrán katonai doktrína, melyben konkrétan megfogalmazódik a teljes körű EU- és NATO-tagság elnyerésének szándéka*. Az Oroszország nyomására és egyéb politikai okok miatt módosult célkitűzés helyébe később egy általános, az ország tranzitszerepét hangsúlyozó külpolitikai irányvonal lépett. Az Ukrajna és a NATO közötti kapcsolatokat továbbá jelentősen beárnyékolta az ukrán politikai elit kiszámíthatatlan hozzáállása, melynek következtében a szervezethez történő csatlakozás – ami amúgy is népszerűtlen volt a lakosság körében – kérdése végül a 2008-as bukaresti NATO-csúcsot követően lekerült a napirendről. Az ukrán biztonságpolitika változásairól bővebben lásd: PÓTI 2008.

⁹ Annak érdekében, hogy kiutat találjon e helyzetből, Kucsma újra gesztusokat tett Oroszország irányába. E sorba illeszkedett, hogy a 2004-ben újonnan elfogadott ukrán katonai doktrínából elnöki rendelettel kikerült a NATO- és EU-csatlakozás iránti szándék, és ezzel párhuzamosan szeptemberben Ukrajna is csatlakozott az ekkor formálódó Egységes Gazdasági Térséghez (Jegyinoje Ekonomicseszkoje Prosztranzsztvo, JEP). Moszkva ezen időszakban a FÁK térségen belül megpróbált egy új integrációs térséget létrehozni, melyben a tervek szerint Oroszország, Fehéroroszország, Kazahsztán és Ukrajna részvételével egy szabadkereskedelmi övezet jött volna létre. A kezdeményezés ekkor a narancsos forradalom és az ezt követő ukrán külpolitikai fordulat miatt megtorpant, de végül – részben ennek utódjaként – 2015. január 1-jén megkezdte működését az Eurázsiai Gazdasági Unió. Erről részletesebben lásd: ÅSLUND 2013.

¹⁰ Az ukrán politikai élet komplexitását természetesen nem lehet leegyszerűsíteni a „nyugatos” és „oroszos” tábor harcára, mivel a hatalmon lévő politikusok az aktuális gazdasági érdekeik függvényében folyamatosan változtatják álláspontjukat. Sokan azt mondják, hogy többek között az oroszbarátként számon tartott Janukovicsnak nincsenek igazi elvei, amit alátámaszt az is, hogy az aktuális érdekei mentén hol Moszkvának, hol pedig Brüsszelnek tesz engedményeket. GERESEN 2014.

is elkötelezte magát a Nyugat felé történő közeledés mellett. Ennek célja volt többek között az ország gazdasági helyzetének javítása és ezzel párhuzamosan az ország Európai Unió csatlakozásának előkészítése. Ennek ellenére az ország bel- és külpolitikai folyamataira Moszkva továbbra is jelentős befolyást gyakorolt.

Mindezt egyéb tényezők mellett az tette lehetővé, hogy Ukrajna energetikai szempontból kiszolgáltató az orosz kőolaj- és földgázszállításoknak. Ennek fényében nem meglepő, hogy a 2004–2010 közötti időszakban az oroszok gyakran éltek a „gázfegyver” bevetésével.¹¹ Az újból és újból kiújuló orosz–ukrán gázháború, a kezdeti sikerek ellenére megtorpanó gazdasági növekedés, a folyamatos belpolitikai csatározások, valamint Juscsenko egyre romló egészségi állapota¹² miatt az elnök egyre inkább a háttérbe szorult, és az ország kilátásai is egyre rosszabbak lettek.¹³

A 2010-es elnökválasztás idejére tehát az ország újból jelentős válaszút elé érkezett, és ismét a két ellentétes irányzat befolyásos politikusa – Julija Timosenko és Viktor Janukovics – vetélkedett egymással az elnöki székért. A párharcból ezúttal Janukovics került ki győztesen, aki jelentősen megerősítette az elnöki hatalmat, és 2013 novemberéig egyfajta hintapolitikát folytatott Moszkva és Brüsszel között. Az államfő ennek keretében szorosabbra fűzte politikai és gazdasági kapcsolatait Oroszországgal,¹⁴ de emellett az Európai Unió felé is gesztusokat tett.¹⁵ A nyugati és a keleti irányba egyszerre orientálódó Janukovics külpolitikája nem volt hosszú távon fenntartható, melynek köszönhetően végül szükségszerűen belesodródott a 2013 őszén kibontakozó eseményekbe.

Ehhez hozzájárult továbbá az is, hogy Viktor Janukovics 2010-es győzelmét követően némileg stabilizálódott ugyan a belpolitikai helyzet, de a felszín alatt továbbra is megmaradtak az oligarchák közötti politikai ellentétek, az elmulasztott modernizáció miatt pedig tovább fokozódtak a társadalmi és gazdasági problémák. *A feszültségek végül az Európai Unió és Ukrajna közötti társulási szerződés kapcsán kialakult politikai helyzetben törtek újból a felszínre, miután Janukovics 2013 novemberében visszautasította Brüsszel ajánlatát.*¹⁶ Mindez széles társadalmi elégedetlenséghez és kormányellenes megmozdulásokhoz vezetett.¹⁷ Ezek mögött azonban számottevő külső érdekek is megjelentek, így a 2013 őszén indult folyamatok alakulása sok esetben túlmutatott Kijev lehetőségein. A válságnak ugyanis van egy jelentős geopolitikai vetülete, melyben Ukrajna egyesek szerint csak az elszenvedő alanya az Oroszországgal, az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti hatalmi játszmáknak.

A konfliktus kirobbanásához vezető geopolitikai folyamatok részletekbe menő ismertetése meghaladja ezen írás kereteit, ezért csak a legfontosabb eseményekre szorítkozom. A legtöbb szerző egyetért abban, hogy *a 2008-as orosz–grúz háború a konfliktus egyfajta előzményének is tekinthető, mivel Oroszország ettől a ponttól kész volt akár katonai erővel is érvényesíteni akaratát a régióon belül.* Sokak szerint ez egyfajta válasz a Nyugat korábbi – és a jövőben tervezett – NATO bővítéseire, színes forradalmaira (*Grúzia: 2003, Ukrajna: 2004, Kirgizisztán: 2005*), valamint az Európai Unió keleti partnerség-politikájára.¹⁸ Mindez nem sikerülhetett volna a kőolaj és földgáz világpiaci árának

¹¹ Ennek részleteit bővebben lásd: GERE BEN: 2014, 148–151.

¹² Sokak szerint ennek hátterében Juscsenko megmérgezése állhat. *Juscsenko mérgezése filmbe illő összeesküvés.*

¹³ Ezzel párhuzamosan folyamatosan konfrontálódott a miniszterelnöki székbe kerülő Julija Timosenkóval, akit 2005. szeptember 8-án menesztett posztjáról. Egy rövid átmeneti időszakot követően 2006. augusztus 4. és 2007. november 23. között Janukovics került a miniszterelnöki székbe, majd 2007. december 18. és 2010. március 4. között ismét Timosenko lett az ukrán miniszterelnök. Ebből is látható, hogy az oligarchák és az őket támogató külső hatalmak közötti erőviszonyok dinamikusan változtak ezen időszakban. Bővebben lásd: GERE BEN 2014..

¹⁴ Az ukrán államfő többek között felvetette, hogy Ukrajna kész csatlakozni az orosz–kazah–fehérorosz vámunióhoz. Lásd GERE BEN 2014, 163.

¹⁵ A vámunióhoz történő csatlakozásról szóló ígéretekkel párhuzamosan zajlott az Európai Unió és az Ukrajna közötti társulási megállapodás előkészítése, amit az előzetes tervek szerint a 2013. november 28-i litvániai EU-csúcsértekezleten írtak volna alá a szerződő felek. GERE BEN 2014, 169.

¹⁶ *Az ukránok nem írják alá az uniós szerződést.*

¹⁷ Az ellenzéki erők hatalomra jutásáról és a 2014. február 21-ig tartó megmozdulásokról bővebben lásd: TÁLAS 2014/a.

¹⁸ TÁLAS 2014/a.

2000-es években történő megemelkedése és az ebből származó többletbevételek nélkül, melyek révén Oroszország intenzív haderőfejlesztési programba fogott az orosz–grúz háborút követő években.¹⁹

A Valerij Geraszimov tábornok – az Oroszországi Föderáció fegyveres erőinek vezérkari főnöke – *2013-ban publikált cikkét*²⁰ külön kiemelném az előzmények közül, mely egyes kutatók szerint tartalmazza az oroszok regionális politikájának lehetséges eszközeit. Cikkében a tábornok behatóan foglalkozik a 2010–2011-es arab tavasz eseményeivel és a hadviselés terén bekövetkező változásokkal. Véleménye szerint annak egy teljesen új formája alakult ki az elmúlt években, mellyel kapcsolatban kifejti, hogy a katonai erő közvetlen bevetése helyett a jövőben sor kerül a politikai, gazdasági, diplomáciai és egyéb nem katonai eszközök katonai erőkkel történő kombinált alkalmazására, létrehozva a hadviselés új formáját.²¹ A hadviselés ezen új formájában a reguláris, irreguláris és félkatonai erők rugalmas – *direkt és indirekt módszereket vegyítő* – módon kerülnek alkalmazásra. Ezen túlmenően felhívta a figyelmet az információs hadszíntéren folytatott műveletek konfliktusokban játszott egyre növekvő jelentőségére. Ezek alkalmazása révén ugyanis számos aszimmetrikus lehetőség adódik az ellenség harci képességeinek csökkentésére, valamint általuk létrejön a csapatok közötti valós idejű koordináció.

Az orosz vezérkari főnök szerint a jövő katonai műveleteiben kiemelkedő szerepe lesz az ellenség mélységében végrehajtott célzott csapásoknak, melyben lerombolják annak kritikus információs infrastruktúráját, lebénítva a célország teljes kommunikációs rendszerét.²² A reguláris erők tényleges bevetésére a konfliktus kései szakaszában kerülne sor, így lehetőség nyílik azok tevékenységeit békefenntartó vagy válságkezelő műveleteknek álcázni.²³ Gerasimov szerint e konfliktusokban kiemelt szerep hárul a különleges erőkre, mivel azok rendelkeznek azon képességekkel, melyek az ellenség által alkalmazott változatos módszereket – *többek között a rajtaütéseket és a merényleteket* – képesek ellensúlyozni. E módszerek alkalmazása egyesek szerint tetten érhető a 2014-ben kirobbant ukrán konfliktusban. A fentebb írtakból látható tehát, hogy a konfliktusnak számos szintje van, melyek közül az alábbiakat emeltem ki:

- *Etnikai:* az orosz–ukrán és Ukrajna többi nemzetiségének ellentétei;
- *Politikai:* a keleti régió és a nyugati régió oligarchái között húzódó törésvonalak, az állandó belpolitikai csatározások és a külpolitikai orientáció kérdései;
- *Gazdasági:* Ukrajna fontos tranzitország, területén fontos kőolaj- és földgázvezetékek futnak keresztül Oroszország irányából. Emiatt energetikai szempontból az ország jelentős mértékben kiszolgáltatott az orosz kőolaj- és földgázszállításoknak. Ezen túlmenően az ország komoly modernizációs problémákkal küzd, ami az ország gazdasági helyzetére és versenyképességére is kihat. A mindent átható korrupció, továbbá a keleti és nyugati országrész gazdasági különbségei is az ország megosztottságához, valamint a társadalmi feszültségek megerősödéséhez járultak hozzá;

¹⁹ Az Anatolij Szergyukov védelmi miniszter által fémjelzett átfogó modernizációs program előtt három haderőreform kísérlet is zajlott Oroszországban. A Szovjetuniótól megörökölt nagy létszámú haderő szervezetének strukturális átalakítása a szűkülő források függvényében elsősorban létszámleépítések formájában jelentkezett az 1990-es években. Vlagyimir Putyin hatalomra kerülése és a növekvő energiaárakból származó bevételek folytán később lehetővé vált az orosz fegyveres erők átfogó modernizációs programjának megvalósítása. Mindez főként Szergej Ivanov védelmi miniszter nevéhez fűződik, aki a 2000-es orosz katonai doktrína után, 2003-ban kiadta *Az Oroszországi Föderáció fegyveres erői fejlesztésének aktuális feladatai* nevet viselő dokumentumot, majd erre építve 2005-ben meghirdette a gyökeres reform programját. A 2008-ban kirobbant orosz–grúz háború a reformfolyamat szempontjából is fontos állomásnak számít, ami felhívta a figyelmet az orosz fegyveres erők jelentős hiányosságaira és problémáira. Ezek megoldására az új védelmi miniszter, Anatolij Szergyukov 2008 szeptemberében egy újabb több lépcsős fejlesztési programot dolgozott ki, amely tartalmazta: a fegyveres erők szerkezeti és személyügyi átalakítását, az állomány szociális kérdéseinek megoldását, a diszlokáció és a hadrafoghatóság fejlesztését, valamint a technikai eszközök modernizációját. A tábornoki kar ellenállásába is ütköző ambiciózus reformprogram számos eredményt hozott. Ám (részben a megváltozott politikai és gazdasági helyzet miatt) az időközben menesztett Szergyukovot 2012-ben Szergej Sojgu váltotta a védelmi miniszteri poszton. Nyikolaj Makarov vezérkari főnök helyébe pedig Valerij Geraszimov vezérezredes (ma hadseregtábornok) lépett. A változások ellenére, ami együtt járt a reformfolyamat ütemének mérséklésével és kigazításával, tovább folytatódott az orosz fegyveres erők modernizációja. Ezekről bővebben lásd: NÉGYESI 2013; RÁCZ 2008.

²⁰ GERASZIMOV 2013.

²¹ Lásd kínai szerzők korlátlan hadviselés elméletét: LIANG–XIANGSUI: 1999.

²² Ahogy az a Krím félszigeten is történt.

²³ RÁCZ 2015. 37.

- *Katonai*: folyamatos harctevékenység az oroszok által támogatott szakadár erők és az ukrán hadsereg, valamint a csatlakozott „felkelők” között;
- *Regionális*: ezek főképp Oroszország régióbeli pozíciójának erősítéséhez, valamint az Eurázsiai Unió létrehozásához fűződő orosz ambíciókhoz kötődnek. Ezzel szemben állnak az Európai Unió és a NATO esetleges bővítési tervei, melyek sokak szerint a ma tapasztalható regionális összeütközéshez vezettek.
- *Globális*: A konfliktus sokak szerint az Egyesült Államok és Oroszország közötti hatalmi vetélkedés egyik terepe. Mindez az Egyesült Államok viszonylagos hatalmi gyengülésével és a feltörekvő regionális hatalmak – Kína, Oroszország – erősödésével áll kapcsolatban.²⁴

²⁴ Bővebben lásd: TÁLAS 2014/b.

2. Az ukrán konfliktus jellemzői

A konfliktusnak számos értelmezése van, melyek kapcsán sokan, köztük Rác András is hibrid típusú háborúról beszél.²⁵ Szerintük Oroszország burkolt háborút folytat Ukrajnával szemben, melyben integráltan kerülnek alkalmazásra a különböző aszimmetrikus és indirekt eszközök a célország társadalmi rendjének és politikai rendszerének destabilizálása érdekében. A tevékenységek tehát korlátozott célokért folynak, a Geraszimov által már fentebb leírt szempontok szerint.

²⁵ Az oroszok által folytatott hibrid háború részletes bemutatását lásd: Rác 2014.

3. Szemben álló erők

3.1. Az ukrán fegyveres erők helyzete

Az elmúlt két évtized során számos kutató rámutatott arra a folyamatra, melynek következményeképp az ukrán hadsereg állapota az ország 1991-es függetlenné válása után folyamatosan romlott.²⁶ *A védelmi kiadások a töredékére estek vissza*, melyek nem voltak képesek biztosítani egy ütőképes haderő fenntartásához szükséges szintet, mindez meglátszik az eszközök hadrafoghatósága, valamint az állomány motiváltsága terén is. Megállapítható, hogy a műveleteket a mára már idejétmúlt szovjet elvek alapján tervezték, mely kihatott azok hatékonyságára. Ezek lényege az ukrán védelmi minisztérium egyik tanácsadójának leírása alapján a tüzérségi előkészítésen, valamint a harckocsizó és gépesített alakulatok tömeges rohamával jellemezhető.²⁷ A katonai szervezet túlbürokratizált volta következtében a parancsok kiadására sokszor órákat kellett várni, mely alkalmatlan a hibrid hadszíntéren jelentkező kihívások hatékony kezelésére, ami gyors helyzetfelismerést és rugalmas reagáló-képességet feltételez. Az ukrán tisztikar megbízhatóságával is komoly gondok merültek fel, mely tovább rontotta a helyzetet.²⁸ Összességében megállapítható, hogy *a konfliktus felkészületlenül érte az ukrán erőket*, mely a Krím félszigeten kibontakozó események és az áprilist követően folytatott terrorellenes műveletek kapcsán is tetten érhető. Később – hathatós nemzetközi segítséggel – jelentős erőfeszítések történtek az ukrán fegyveres erők modernizációja terén. Ehhez jelentős mértékben járultak hozzá a NATO tagállamai és az Egyesült Államok által indított fejlesztési programok, melynek részeként – a kiképzésbeli és technikai támogatásokon túl – az ukrán katonák rendszeresen részt vesznek a különböző nemzetközi hadgyakorlatokon.²⁹

3.2. Az oroszbarát szeparatisták

A szeparatisták kezdetben elsősorban a határokon átszivárgó orosz különleges erőkre és a fegyvert fogó helybéliekre támaszkodhattak. Ezen erők kezdetben könnyűfegyverekkel voltak felszerelve, mely a konfliktus eszkalálódásával számottevő nehézfegyverrel, köztük harckocsikkal egészült ki. A kis alegységekben tevékenykedő csoportok közötti koordinációt feltehetőleg az Oroszországból átszivárgó különleges egységek végezték. A harcokban részt vevő donyecki és luhanszki népi milíciákat, valamint az egyéb önkéntes alakulatokat 2014 szeptemberében Novorosszija fegyveres erői néven egy közös haderőben egyesítették.³⁰ A két népköztársaság a hathatós külső támogatásnak – és az ukrán hadsereg helyi erőitől zsákmányolt eszközöknek – köszönhetően jelentős konvencionális képességekre tett szert. Ezek nagyságát jól mutatja, hogy a kezdetben 10–20 000 katonát számláló egyesített haderő³¹ a későbbi bővítéseknek köszönhetően 2015 júniusára elérte a 40–45 000 fős összlétszámot.³²

²⁶ *Military spending in Europe in the wake of the Ukraine Crisis.*

²⁷ NEMTSOVA 2016.

²⁸ MELCHIOR 2014.

²⁹ Bővebben lásd: GOULD 2015.

³⁰ *Donetsk, Luhansk armies to form armed forces*

³¹ *The army of the Lugansk and Donetsk People's Republics has 20,000 fighters – Gubarev.*

³² Pro-Russian rebels have 40,000-strong army, sufficient for „mid-sized European state”: Ukraine defence minister.

3.3. A harcok természete

A harccselekmények részletekbe menő ismertetése nélkül fontosnak tartom, hogy az ukrán konfliktuson keresztül röviden bemutassam a hibrid környezetben folytatott műveletek természetét. A különböző irreguláris és milicista erők kezdetben – főként kézifegyverekkel felszerelve – az alacsony intenzitású konfliktusokban tapasztalható tevékenységeket folytattak, melyek az oroszok folyamatos támogatásának köszönhetően fokozatosan átalakultak. Az Oroszországból érkező reguláris csapatok és felszerelések hatására 2014 nyarán már *egy közepes intenzitású polgárháborús és államközi konfliktus képe* bontakozott ki, mely váltakozó intenzitással a mai napig tart. Fontos azonban megjegyezni, hogy az Ukrajnában folyó harcoknak sajátos karaktere alakult ki, részben a hibrid műveleti környezetből fakadóan. Ennek egyik legfőbb eleme, hogy a szeparatisták rendelkezésére álló nagyszámú légvédelmi rakétarendszer miatt *az ukrán légierő nem volt képes döntő hatást gyakorolni a harcok menetére*.³³ Részben a légi haderőnem hiánya vezetett oda, hogy mindkét fél döntő mértékben alapozta tevékenységeit a nagy számban rendelkezésre álló tüzérségi eszközökre, mely további eltérést jelent az ukrainaihoz hasonló konfliktusokhoz képest. Emellett az Ukrajnában folytatott műveletek rávilágítanak a modern helység-harc jelentette főbb kihívásokra. A harcokat számottevő, már-már a csecsen háborúban tapasztalható pusztítás kísérte, mely a nehézfegyverek különböző típusainak – Tocska-U típusú, kis hatótávolságú ballisztikus rakéták,³⁴ foszfortartalmú gyújtóbombák,³⁵ rakéta-sorozatvető rendszerek, 152 és 122 mm űrméretű önjáró és vontatott tarackok, valamint könnyű és nehéz aknavető³⁶ – mindkét fél oldaláról történő nagyarányú bevetésének köszönhető.

A téma szempontjából fontosnak tartom, hogy röviden kitérjek az ukrán konfliktus egy másik sajátosságára, nevezetesen *a harcokban mindkét oldalon részt vevő önkéntes fegyveres csoportok szerepére*. A szeparatistákhoz hasonlóan az ukránok oldalán is bevetésre kerültek a Majdan harcosaiból alakított *Nemzeti Gárda egységei és az egyéb nacionalista csoportok önkéntes zászlóaljai – Dnyeper-1, Donbass, Azov, Ajdar*. Ezek tevékenységeit összehangolták az ukrán kormányerők műveleteivel, de azok a szeparatisták oldalán harcoló irreguláris „kozák” csapatokhoz hasonlóan *csak részben integrálódtak be* a hadsereg hivatalos struktúrájába, és számos incidens köthető hozzájuk.³⁷ Ezen túlmenően politikai értelemben is komoly problémákat jelent e csoportok működése, akik több alkalommal erődemónstrációt tartottak a fővárosban és más vidéki területeken, illetve számos alkalommal követeléseket fogalmaztak meg a kormány és az államfő irányába, melyek kapcsán gyakran egy új „Majdan” kirobantásával fenyegetőztek.³⁸ A 2014-es ukrainai parlamenti választások is megmutatták viszont, hogy e csoportok mögül egyelőre hiányzik a társadalmi támogatottság – miután a nacionalista Szabadság (Szvoboda) Párt leszerepelt és kiesett a parlamentből.³⁹ A különböző önkéntes alakulatokat mindkét oldalon megpróbálták beolvasztani a hivatalos hadsereg állományába – ami nem minden esetben alakult zökkenőmentesen.⁴⁰ E csoportok a mai napig kiveszik részüket a harcokból, de a konfliktus későbbi szakaszában, köszönhetően az oroszok nyílt szerepvállalásának, a reguláris erőké lett a főszerep.

A szeparatista oldal a fegyverek beszerzése, a kellő számú és képzett fegyveres kiállítása, valamint az utánpótlás biztosítása terén is *nagymértékben függött* az őket támogató Oroszországtól, melyhez elengedhetetlen volt a *közös határszakasz biztosítása*. Mindez a 2014. júliusi harcok következményeképp

³³ A harcok kezdeti időszakában több alkalommal kísérletet tett rá, s ez végül a bevethető harci és teherszállító repülőgépek, valamint a helikopterek számának drasztikus csökkenéséhez vezettek. Bővebben itt: TOMKIU 2014.

³⁴ GROVE–CARBONNEL 2014.

³⁵ *Russia has evidence phosphorus bombs used against civilians in Southeast Ukraine*.

³⁶ Ezek bevetéséről részletesen itt: *The White Book on Violations of Human Rights and the Rules of Law in Ukraine, July–November 2014*.

³⁷ További probléma, hogy ezen erőket a különböző ukrán oligarchák anyagi támogatásai révén hozták létre, és a különböző nacionalista csoportok tagjaival töltötték fel őket. Az olyan önkéntes zászlóaljokban, mint az Azov, számos külföldi teljesítet szolgálatot. Problémát jelent végül, hogy a Jobb Szektor eszközként használja fel őket politikai céljai megvalósítása érdekében, mely komoly kihívást jelent Kijev számára. Ezekről részletesen itt: WALKER 2014. Az általuk elkövetett incidensekről pedig bővebben itt: *Ukraine. Abuses and war crimes by the Aidar Volunteer Battalion in the north Luhansk region*.

³⁸ Ukrainian nationalists rally in Kiev, demand govt's ouster.

³⁹ OLSZAŃSKI 2014.

⁴⁰ ADAMCZYK 2015.

került a milícia rendelkezésére, ahonnan a szervezet utánpótlása később könnyen megoldható volt.⁴¹ Az ezen keresztül érkező orosz támogatás révén a szeparatista erők rendelkeztek a – korszerű harc megvívásához szükséges – rádióelektronikai harci tevékenységeket folytató csapatokkal, pilóta nélküli repülőeszközökkel (Unmanned Aerial Vehicles, UAV), titkos adatkommunikációt lehetővé tevő berendezésekkel és tűzérési felderítőradarokkal.⁴² Az oroszok – felhasználva a 2007-es észt kibertámadás és a 2008-as orosz–grúz háború tapasztalatokat – *kiterjedt műveleteket folytattak a kibertérben*, melyek jelentős mértékben segítették a kinetikus műveleteket.⁴³ Ezeket olyan hackerscsoportok végezték, mint a Kiberberkut, mely a különböző ukrán kormányzati rendszereket feltörve érzékeny adatokat szivároztat ki a kormányerők tevékenységeiről.⁴⁴ Az ukrán konfliktusban mindkét fél kiterjedt információs műveleteket folytatott a helyi és nemzetközi közvélemény befolyásolása, valamint meggyőzése érdekében – melyek a kiberhadviselés egyéb elemeivel kombinálva kerültek alkalmazásra a kitűzött célok elérése érdekében.

Összességében elmondható, hogy a harcok során nagy hangsúly került a modern technikai eszközök és kifinomult fegyverrendszerek innovatív és kombinált alkalmazására, ami a hibrid műveleti környezet egyik legfőbb jellemzője.⁴⁵ Mindez kezdetben felkészületlenül érte az ukrán erőket, akik már a gerilla hadviselést folytató irreguláris és milicista csoportokat sem tudták felszámolni. Ezért részben felelőssé tehető a különböző kormányzati és katonai szervek közötti rossz koordináció, az állami intézményrendszer és az erőszakos szervezetek állapota, valamint a zavaros politikai helyzet. Ezen túlmenően az alkalmazott harceljárások eredménytelensége, a rugalmatlan vezetési struktúra, valamint az eszközök korszerűtlensége is a harcok elhúzódnásához vezetett.

A *Krím félsziget annektálása után* az ukrán vezetés felismerte az oroszok által folytatott hadviselési forma főbb tulajdonságait, így a délkeleti régióban kitört harcok már más forgatókönyv szerint zajlottak. Az oroszok itt folytatott műveletei ugyanis nem voltak megfelelően előkészítve, és a kellő társadalmi bázis sem állt rendelkezésre. *Ezen túlmenően Moszkva mozgástere a Krím elcsatolását követően jelentős mértékben beszűkült.* Az áprilisban megindított terrorellenes művelet nyílt konfliktussá szélesedett, ami hivatalosan az önkényesen megválasztott népköztársaságok és az ukrán állam között folyt. Az orosz vezetés ennek következtében válaszut elé került: céljaihoz szüksége volt a két népköztársaságra, azonban azok hivatalos támogatását nem vállalhatta fel. Ezért többek között utánpótlás, fegyverek, önkéntesek és zsoldosok bejuttatásával támogatta a két szakadár államalakulat erőfeszítéseit, mely jelentős szerepet játszott abban, hogy a konfliktust még a mai napig sem sikerült lezárni. Moszkva végül a Krímhez hasonlóan nem tudta leszakítani Ukrajnáról a délkeleti régiót, ám *az oroszok egy befagyott konfliktussal is elérték a legfontosabb céljaikat* – megakadályozták Ukrajna euroatlanti integrációját. A konfliktus katonai úton történő végső rendezése – azaz a közvetlen katonai beavatkozás – túl nagy áldozattal járna, amit Oroszország egyelőre nem vállal fel. Más okokból ugyan, de a konfliktusnak Kijev részéről sincs katonai megoldása. Ezt az ukrán hadsereg 2015. februári veszteségei, az Oroszország által kifejtett gazdasági és katonai nyomásgyakorlás, valamint a szakadároknak nyújtott orosz katonai támogatás is kizárta. Ezért nem meglepő, hogy Kijev – annak ellenére, hogy Oroszország aktívan részt vesz a harcokban – nem vállalta fel a közvetlen konfrontációt Oroszországgal, nem hirdetett hadi- vagy szükségállapotot, és továbbra is terrorellenes műveleteknek hívja a délkeleti régióban folyó harcokat. Ezek a körülmények nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a két fél között megindult a párbeszéd, és befagyott a konfliktus. Mindezt jól mutatja, hogy az érintett oldalak folyamatosan hangsúlyozzák: a minszki békefolyamatnak nincs alternatívája, azaz a válságnak nincs katonai megoldása. Az írás következő részében az ukrán konfliktus egyes szakaszainak áttekintésével fogom bemutatni a főbb eseményeket és az aktuális helyzetet.

⁴¹ GROVE–CARBONNEL 2014.

⁴² Ezekről részletesebben lásd: TALBOTT–FLOURNOY–LODAL (2015).

⁴³ Bővebben lásd: FEKETE Csanád 2015

⁴⁴ Lásd: A Kiberberkut honlapja. Forrás: <https://cyber-berkut.org/> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)

⁴⁵ BALOG–FEKETE–NÉMETH–NÉMETH 2015.

4. Az ukrán konfliktus szakaszai

A konfliktust érdemes szakaszokra osztani, melyhez jó kiindulási alapnak tartom a Tálás Péter által írt felosztás⁴⁶ némileg módosított változatát, amit az alábbi táblázatban foglaltam össze:

1. táblázat

Az ukrán konfliktus szakaszai

A válság szakaszai	Főbb események
1. szakasz (2013. november 21. – 2014. február 21.)	Kormányellenes tüntetések kirobbanása, Viktor Janukovics bukása
2. szakasz (2014. február 27–28 – július 17.)	A Krím félsziget annektálása, a délkelet-ukrajnai harcok kitörése, Petro Porosenko megválasztása
3. szakasz (2014. július 17 – szeptember 5.)	A harcok eskalálódása, a malajziai utasszállító lelövése, Oroszország augusztusi beavatkozása, az ilovajszki katlan
4. szakasz (2014. szeptember 5 – 2015. február 12–15.)	Az első minszki tűzszüneti megállapodás, az őszi választások, a 2015 elején kiújuló harcok, a debalcevoí katlan
5. szakasz (2015. február 15 – 2016. szeptember 1.)	A második minszki tűzszüneti megállapodás, a Délkelet-Ukrajnában időről időre kiújuló és változatos intenzitással folyó harcok, a Krím félszigeten történt incidens nyomán kialakult feszültség, a szeptember 1-jei, majd a 15-ei tűzszünet bejelentése

Forrás: a szerző szerkesztése

Az *első szakasz* az Európai Unió és Ukrajna közötti társulási szerződés visszautasítása nyomán⁴⁷ kialakult elégedetlenségi hullámmal vette kezdetét. A kormány döntését követően tömegek vonultak Kijev és több nyugat-ukrajnai város utcáira, hogy csatlakozzanak az Európa-párti tüntetésekhez. Az állandósuló demonstrációk központjává – és egyben a Janukovics-rendszer megbuktató megmozdulások szimbólumává – váló kijevi Függetlenség téren (Majdan Nezalezsznosztyi) kovácsolódtak össze a meglehetősen heterogén összetételű és főként fiatalokból álló ellenzéki csoportok. A megmozdulásokban a hivatalos ellenzéki pártok és politikusok is meglátták a lehetőséget, akik később aktívan bekapcsolódtak az eseményekbe. Ezek közé tartozott többek között az Arsenyij Jacenyuk vezette Szülőföld (Batykivcsina), a Vitalij Klicsko-féle Ütés (UDAR) vagy az Oleh Tyahnibok vezette nacionalista Szabadság (Szvoboda) Párt. E kapcsán azonban meg kell jegyezni, hogy a Majdan téren szerveződő önvédelmi csoportok és az ellenzéki pártok között hamar ellentétek alakultak ki, és sokszor konfrontálódtak egymással.⁴⁸

A tiltakozások hamar – november 30-án – utcai összecsapásokba torkolltak,⁴⁹ miután a kormány bevetette az ukrán rohamrendőrség (Berkut) alakulatait a Majdan téren gyülekező tüntetők ellen. Ezt követően december folyamán állandósultak az önvédelmi csoportok és a kormányerők közötti

⁴⁶ TÁLAS 2014/b

⁴⁷ A helyzetet az orosz és ukrán államfő 2013. december 17-i moszkvai megállapodása is tovább nehezítette, amely mintegy 15 milliárd dollárnyi hitelt és az oroszok által szállított kőolaj és földgáz árának csökkentését tartalmazta. A hivatalos bejelentés szerint Ukrajna vámuunióhoz történő csatlakozása nem került szóba a tárgyalások során, de a szerződést sokan az Oroszországhoz történő közeledés további lépéseként értelmezték, ami tovább fokozta a kormány és az Európa-párti erők közötti feszültséget. SMITH-SPARK-GUMUCHIAN-MAGNAY 2014.

⁴⁸ *Összecsaptak a tüntetők a rohamrendőrökkel Kijevben.*

⁴⁹ *Egyenes adás a kijevi Majdanról – EU-tüntetés.*

összetűzések, melybe a kormány megbízásából tevékenykedő verőemberek, az úgynevezett tituskik is beletartoztak.⁵⁰ A harcok során az önvédelmi csoportok megerősítették jelenlétüket a Majdan téren, ahol kiépítették a felkelés központját. Az elégedetlenségi hullám Kijev más részeire is áterjedt, továbbá a Nyugat-Ukraina számos településén megjelenő ellenzéki csoportok blokád alá vontak, majd később birtokba vettek több kormányhivatalt és más fontos adminisztratív épületet. A tüntetéssorozat jellege a kormány erőszakos fellépése és az ebből kialakuló utcai összecsapások hatására jelentősen megváltozott. Az események ennek következtében egyesítették a megosztott és heterogén ellenzéki erőket, így a kezdetben Európa-párti megmozdulások fokozatosan kormányellenes felkelésbe csaptak át. A helyzet további kiéleződését vonta maga után a 2014. január 16-án elfogadott törvénycsomag, ami jelentősen korlátozta a tüntetők szabadságjogait.⁵¹ Erre válaszul január 19–23. között a korábbiaknál súlyosabb utcai harcok robbantak ki a Berkut egységei és az önvédelmi csoportok között, melyek fő színterül a kijevi Hruszevszkij utca szolgált.⁵² Az önvédelmi csoportok kitartása és a fokozódó nemzetközi nyomás hatására január végén egy informális tüzszünet lépett életbe, amit a három ellenzéki párt és az államfő közötti tárgyalások követtek.⁵³ Az ezek során történt előrelépések és a kormánytól kicsikart kompromisszumok végül nem bizonyultak elégségesnek,⁵⁴ így február 18-án kiújultak az utcai harcok. A kormányerők brutális fellépése és a Nyugat felől érkező nemzetközi nyomás végül Janukovics bukásához vezetett, aki február 22-én elmenekült az országból.⁵⁵ Ennek következtében Kijevben lezajlott a későbbi eseményeket meghatározó politikai fordulat, melynek hatására győzött a Majdan-mozgalom, és hatalomra kerültek az euroatlanti orientáltságú politikai erők.

A második szakasz a Kijevben végbement februári fordulatra adott orosz reakciókkal vette kezdetét, melynek keretében Moszkva előkészítette a stratégiai jelentőségű Krím félsziget⁵⁶ megszállását. A február 27–28-án kezdődő műveletek során a nemzeti azonosító nélküli orosz különleges műveleti erők – az úgynevezett „zöld emberek” – valamint a kibertérben folytatott információs műveletek együttes alkalmazására került sor. Mindezt a félsziget orosz etnikumának védelmére hivatkozva tették,⁵⁷ melynek további alátámasztása érdekében március 1-én a Duma felsőháza felhatalmazta Vlagyimir Putyint a fegyveres erők Ukrajnában történő alkalmazására – a politikai helyzet stabilizálásáig.⁵⁸ A megkezdett műveletek a félsziget elszigetelésére irányultak, melyhez felhasználták a kijevi fordulattal elégedetlen helyi oroszbarát csoportokat és politikusokat, akik előbb demonstrációkat tartottak, majd több kormányzati és adminisztrációs épületet megszálltak.⁵⁹

A gyorsan és precízen végrehajtott műveletnek köszönhetően az ukrán erők cselekvésképtelenné váltak – a kommunikációs csatornáikat elvágták, így azok teljesen elszigetelődtek. A helyzetet tovább

⁵⁰ Többek között 2013. december 11-én is komoly összecsapásokra került sor. Bővebben lásd: *Nekimennek a kijevi tüntetőeknek*.

⁵¹ *Ukraine's president signs anti-protest bill into law*.

⁵² A tüntetők álláspontja szerint a rendőrség mesterlövészei lövéseket adtak le rájuk, melynek következtében többen életüket veszítették az összecsapásokban. Az eset nagy felháborodást váltott ki, melynek hatására az egész országon tüntetések söpörtek végig. Az incidens azóta számos összeesküvés-elméletnek szolgált táptalajul, mivel azóta sem derült ki egyértelműen, hogy kik adták le a lövéseket. Az mindenesetre vitathatatlan, hogy a lövések nagymértékben hozzájárultak a kormány bukásához. Bővebben lásd: *Ukraine crisis: What we know about the Kiev snipers*.

⁵³ TÁLAS 2014/a.

⁵⁴ Ehhez jelentősen hozzájárultak az ellenzéki csoportok eltérő politikai céljai és a közöttük fennálló ellentétek.

⁵⁵ TÁLAS 2014/a.

⁵⁶ A Krím félsziget eredetileg 1783-ban került az Orosz Birodalom fennhatósága alá, ami a Fekete-tenger feletti ellenőrzés megszerzéséért folytatott orosz erőfeszítések egyik fontos eredménye volt. Az orosz ambíciókkal szemben fellépő Oszmán Birodalom – és a szultánt támogató európai nagyhatalmak – 1853-ban háborúba keveredtek az orosz cárral, melynek következtében hadszínterré vált a stratégiai fontosságú terület. A térségben – ahol kezdetben a fehérek rendezkedtek be – az 1917-es októberi forradalom és bolsevik hatalomátvétel hatására kirobbanó polgárháborúban is harcok folytak. Ezek lezárulta és a vörösök 1921-ben történő bevonulása után megalakult a Krími Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság, ami az Oroszországi Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság részévé vált. A stratégiai jelentőséggel bíró Krím félsziget a második világháború alatt német megszállás alá került, melynek visszafoglalására 1944-ben került sor. Ezt követően 1946-ban a félszigetet megfosztották az addig élvezett autonómiájától, majd 1954-ben Nyikita Hruscov szovjet pártfőtitkár az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársasághoz csatolta. A Szovjetunió felbomlása és Ukrajna 1991-es függetlenné válása után a terület visszanyerte különleges státuszát Krími Autonóm Köztársaság néven. Bővebben lásd: TAYLOR 2014.

⁵⁷ Ehhez egyrészt jó alapot szolgált a február 23-án elfogadott új ukrán nyelvtörvény, ami az elvek szintjén jelentősen csorbította a kisebbségek jogait. Oroszország részben erre hivatkozva indította meg a krími műveleteket. Sokan úgy vélik, hogy ez a lépés nagymértékben hozzájárult az ukrán válság kialakulásához, amin az sem változtatott, hogy február 27-én az ideiglenes ukrán elnök, Olekszandr Turcsinov végül nem írta alá a dokumentumot. Bővebben lásd: *Az ukrán nyelvtörvény, amit eltöröltek, aztán mégsem*.

⁵⁸ *Moszkva elindította az ukrán háborút*.

⁵⁹ SUDÁR 2014.

nehezítette, hogy a fővárosban zajló események és a sikeres orosz dezinformációs műveletek⁶⁰ miatt az új politikai vezetés nem adott egyértelmű parancsot az orosz erőkkel szembeni tényleges katonai felépésre. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy az orosz erők sikeresen körbe tudták zárni az ukrán hadsereg krími támaszpontjait és a főbb objektumokat, így lényegében komolyabb veszteség és harctevékenység nélkül meg tudták szállni a félszigetet.⁶¹

Ezzel párhuzamosan a krími törvényhozás március 11-én formálisan kikiáltotta a terület függetlenségét,⁶² és az Oroszországhoz történő csatlakozás érdekében népszavazást írtak ki március 16-ra. Az erősen vitatható népszavazáson végül 83,10%-os részvételi arány mellett a szavazók 96,77%-a szavazott az Oroszországi Föderációhoz történő csatlakozásra.⁶³ Ezt követően március 18-án aláírták az orosz–krími államközi megállapodást, melynek hatására a Krími Köztársaság és Szevasztopol Oroszország részévé vált.⁶⁴ Az aktuálisan végül beteljesedett a Krím orosz annexiója, melyre válaszul a Nyugat gazdasági szankciókat léptetett életbe Oroszország ellen.⁶⁵

A 2014. február 27. és március 18. között kibontakozó krími eseménysorozat a kelet-ukrajnai országrészben is hamar éreztette hatását, melynek következtében tömeges megmozdulásokra került sor. Ezek során az ukrán kormány ellen tüntetők közigazgatási hivatalokat és adminisztrációs épületeket szálltak meg.⁶⁶ Az események részletes elemzése nem képzí ezen írás tárgyát, azonban ezzel kapcsolatban összességében megállapítható, hogy az azokon résztvevők a helybéli lakosság alsóbb – és az orosz propagandára fogékonyabb – társadalmi rétegeiből kerültek ki. Az események gyorsan kiélezték az ellentéteket, melyek végül az áprilisi összecsapásokhoz vezettek.⁶⁷ Erre válaszul az ideiglenes ukrán államfő, Olekszandr Turcsinov április 13-án bejelentette a terrorellenes műveletet (Anti-terrorist Operation, ATO) megindulását, melynek következtében kezdetét vette a mai napig tartó fegyveres küzdelem.

A helyzet további eskalációjában a következő fontos lépés a donyecki megyei tanács épületét elfoglaló tüntetők április 7-i függetlenségi nyilatkozata volt. Ezt április 27-én a Luhanszk megyei adminisztráció épületét megszálló csoportok hasonló bejelentése követte. Az elszakadás megerősítése érdekében további lépések történtek, melynek keretében május 11-én függetlenségi népszavazást tartottak az érintett megyékben, amit a november 2-i helyhatósági választások követtek. E két erősen megkérdőjelezhető választás szolgáltatta az alapot az önhatalmúlag kikiáltott népköztársaságok állami struktúrájának kiépítéséhez. Emellett május 24-én a két népköztársaság egyesülésével létrehozták az úgynevezett Új-Oroszországi Népköztársaságok Szövetségét.⁶⁸

⁶⁰ Moszkva egy jól felépített és komplex információs kampányt indított, melynek célja az ukrán döntéshozatal megzavarása és a nemzetközi – valamint az ukrán – közvélemény befolyásolása volt. Ennek keretében hivatalosan végig tagadták, hogy az azonosító nélküli fegyveresek valójában orosz katonák volnának. Mindezt kombinálták a kijevi eseményekről szóló orosz narratíva terjesztésével, amit a szélsőséges nacionalista csoportok „fasiszta puccsának” állítottak be. Ezzel kapcsolatban azt hangoztatták, hogy a kijevi vezetés összejátszik az olyan fasiszta csoportokkal, mint a Svoboda Párt vagy a Jobb Szektor, akik fizikai létükben is fenyegetik az Ukrajnában élő orosz etnikumú embereket és más kisebbségeket. Mindez elfogadta a hazai, valamint az Ukrajnában élő orosz közvéleménnyel a kijevi fasisztákkal szembeni jogos önvédelem elvét, úgy állítva be a Krím félszigeten – és a délkeleti régióban – történeteket, mintha azok a helyi lakosság egyes csoportjainak autonómiáért folytatott hősi harc lenne. Részben ez is hozzájárult ahhoz, hogy a térségben állomásozó alulfinanszírozott ukrán erők – akik zömükben helyi lakosok voltak – morálja kritikus szintre csökkenjen, és mindennapossá váljanak a dezertálások. A helyzet annyira súlyos volt, hogy teljes alakulatok álltak át az oroszok oldalára. E kapcsán meg kell jegyezni, hogy a sikerhez nagymértékben hozzájárult az Ukrajnában érvényesülő orosz médiatúlsúly. Erről bővebben lásd: PYNŰNIEMI–RÁCZ 2016.

⁶¹ KOLBER–IVÁN 2014

⁶² *Kikiáltotta függetlenségét a Krím.*

⁶³ *Krími népszavazás: több mint 95 százalék csatlakozna Oroszországhoz.*

⁶⁴ *Aláírták: a Krím félsziget Oroszország része lett.*

⁶⁵ Az orosz agressziót egységesen és élesen elítélték a nyugati országok vezetői, mivel a határok erőszakos megváltoztatása szerintük súlyosan sérti Ukrajna szuverenitását és a nemzetközi jogot, ami fenyegeti a második világháború után kialakult nemzetközi rendszer alapelveit. Bővebben lásd: *Az orosz hadsereg benyomulása fenyegeti Ukrajnát, külföldi vezetők tiltakoznak.*

⁶⁶ *Ukraine crisis: Timeline.*

⁶⁷ Ezekbe bekapcsolódtak az Oroszországból érkező különleges műveleti egységek is, melyek feladata a Krím félszigeten történetekhez hasonló folyamatok elindítása lett volna. Ehhez azonban Igor Grikin szerint – aki az egység vezetője, majd a későbbi a DNK védelmi minisztere volt 2014. augusztus 13-ig – nem állt rendelkezésre elég helyi erő. Véleménye szerint a megmozdulások az általa vezetett különleges egység segítségével elhaltak volna, hasonlóan az odesszai és harkovi megmozdulásokhoz. Bővebben lásd: DOLGOV 2014.

⁶⁸ *Self-proclaimed Donetsk and Lugansk Republic form 'Novorossiya' Union.*

Az „államszövetség” történelmi előzménye egészen a XVIII. századig nyúlik vissza,⁶⁹ melynek emlékezte időközönként fel-felbukkant a történelem folyamán. A Szovjetunió 1991-es felbomlását követő években is ez történt, amikor egy marginális csoport újra felélesztette Novorosszija eszméjét. Az „ideológiai” fogalom – mely egy Ukrajnától független államalakulatot takar – újabb felbukkanása a 2014-es Majdan-ellenes tüntetésekhez köthető, ahol a tömeg, kifejezve a kijevi fordulattal való el-lenszenvét, Novorossziját élte a donyecki, luhanszki és harkovi tüntetéseken.⁷⁰ Az újonnan létrejött államalakulat képviselői végül 2015 februárjában deklarálták, hogy az 1918-ban alakult és 36 napig létező Donyeck-Krivoy Rog Köztársaság utódainak tartják magukat.⁷¹ Látható tehát, hogy a politikai szervezet igyekszik történelmi előzményeket felhasználni létrejöttének igazolására, mely így szervesen beágyazódik az adott régió történelmi és kulturális kontextusába – legalábbis az elképzelések szerint.⁷² Az elszakadást elősegítő politikai folyamatokkal párhuzamosan sorra alakultak a szeparatista erők katonai szervezetei. A harcokban részt vevő donyecki és luhanszki népi milíciákat, valamint az egyéb önkéntes alakulatokat 2014 szeptemberében Novorosszija Egyesített Fegyveres Erői néven egy közös haderőben egyesítették.⁷³

A Délkelet-Ukrajnában zajló folyamatok mellett Kijevben is fontos választásra került sor, melynek eredményeképp Petro Porosenkót *május 25-én megválasztották Ukrajna új elnökének*. Fontos eredmény volt, hogy az egyre jobban terjedő harcok során az ukrán erőknek július 7-én sikerült visszafoglalnia a felkelők egyik fontos erősségének számító Szlovjanszkot. A siker része volt az ukrán hadsereg júniusi térnyerésének, melynek keretében fontos területeket foglaltak vissza a szeparatista erőktől.⁷⁴

A *harmadik szakasz* az ukrán válság egyik fordulópontjával vette kezdetét, miután a feltehetően oroszbarát szeparatista erők július 17-én egy Buk típusú légvédelmi rakétakomplexumból indított közepes hatótávolságú föld-levegő rakétával lelőtték a malajziai légitársaság MH-17-es utasszállító repülőgépét.⁷⁵ Ezt követően a konfliktust egyre nagyobb nemzetközi figyelem kísérte, ami ennek következtében egyre jobban kiszélesedett. A nyári hónapokban indított ukrán támadás következtében a szeparatista erők fokozatosan kiszorultak a stratégiai fontosságú Szlovjanszk és Kramatorszk térségéből. Július első felében a kormányerők előrenyomulása által az ostromgyűrű kezdett bezáródni – a népköztársaságok központjának számító – Donyeck és Luhanszk körül,⁷⁶ melyre válaszul Moszkva augusztus első felében csapatösszevonást hajtott végre az ukrán határ közelében. Erre részben azért volt szükség, mert a szeparatista erők nem tudták biztosítani a működésükhöz szükséges társadalmi bázist. Az oroszbarát erők tehermentesítése – és megmentése – érdekében Oroszország augusztus 27–28-án közvetlenül – de hivatalosan továbbra is tagadva – beavatkozott a konfliktusba. A Donyeck megye déli határszakasza mentén összevont orosz egységek ugyanis ekkor indították meg a Mariupol elfoglalását célzó támadó hadműveletet az Azovi-tenger mentén.⁷⁷ Ennek hatására összeomlott a kormányerők által Donyeck és Luhanszk visszavétele érdekében folytatott hadművelet, ami végül az ilovajszki katlan kialakulásához vezetett.⁷⁸

Ehhez azonban nélkülözhetetlen volt, hogy az oroszok által támogatott szeparatista erők ellenőrzésük alá vonják a két ország közötti határszakaszt. Ez végül július 25-én vált valóra, mely döntő hatást gyakorolt a további harcok alakulására, mivel Oroszországból ezt követően ellenőrzés nélkül tudott bejutni az önkéntesekből és fegyverekből álló utánpótlás. E nélkül nem jöhetett volna létre az Ilovajszknál bekerített ukrán erők felmorzsolása vagy a szeparatista – és orosz – erők Mariupolhoz történő kijutása.

⁶⁹ *Federal State of Novorossiia Union of People's Republics.*

⁷⁰ KINSTLER 2015.

⁷¹ Az államalakulatot nem sokkal megalakulását követően beolvasztották az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaságba. Lásd: HOLODNY–KELLEY 2015.

⁷² Az új államalakulat identitásának és legitimitációjának megalkotását egyesek egy új brand létrehozásához hasonlították. Erről bővebben lásd: BERZINA 2014.

⁷³ *Donetsk, Luhansk armies to form armed forces.*

⁷⁴ DE CARBONNEL 2014.

⁷⁵ *MH17 Malaysia plane crash: What we know.*

⁷⁶ MILLER–GORCHINSKAYA 2014.

⁷⁷ *New Satellite Imagery Exposes Russian Combat Troops Inside Ukraine*

⁷⁸ FITZPATRICK 2014.

A harcokat végül a szeptember 5-én Minszkben – Franciaország, Németország, Oroszország és Ukrajna részvételével tartott tárgyalások eredményeképp – kötött tűzszünet zárta le. Ezen időszakban került megrendezésre továbbá – 2014. szeptember 4–5. – a walesi NATO-csúcstalálkozó is,⁷⁹ mely az ukrán válság kapcsán kialakult NATO–orosz szembenállás jegyében telt. A tagállamok a találkozó során döntöttek az Ukrajnának nyújtott támogatásokról, továbbá az Oroszország által képviselt hibrid fenyegetésekre adott válaszul elfogadták a készenléti akcióttervet (Readiness Action Plan – RAP). Ennek keretében fokozták a készenléti állapotot, és megerősítették a kollektív védelmi képességeket.⁸⁰ Ebből is látható, hogy *a konfliktus e szakaszban fokozatosan túllépett Ukrajna határain, és egyre inkább nemzetközi jellegűvé szélesedett*. A NATO által hozott intézkedések mellett a nyugati országok folyamatosan erősítették az Oroszország ellen már korábban bevezetett szankciós politikát.⁸¹

Ezzel párhuzamosan június elején lépések történtek a konfliktus politikai rendezésére. Ezek közül az egyik legjelentősebb fejlemény, hogy a májusi ukrán elnökválasztást követően megalakult az Ukrajna, Oroszország és az EBESZ képviselőiből álló, háromoldalú összekötő csoport. Ezt követően Oroszország, Ukrajna, Franciaország és Németország részvételével megalakult az úgynevezett „normandiai négyek”⁸² csoportja, amely nagy szerepet játszott abban, hogy Kijev és Moszkva között újrainduljon a párbeszéd – ami nélkül a későbbi minszki megállapodás sem jöhetett volna létre.⁸³ A konfliktus politikai megoldása terén a mai napig ez a két csoport számít a legfontosabbnak, melyek folyamatosan biztosítják az érintett felek közötti párbeszéd lehetőségét.

A *negyedik szakasz* kezdetén a harcok eszkalálódása és a fokozódó nemzetközi nyomás hatására a „normandiai négyek” intenzív tárgyalásokat folytatattak egymással annak érdekében, hogy a konfliktust politikai úton rendezzék. A diplomáciai erőfeszítések végül sikeresnek bizonyultak, melynek köszönhetően a négy ország vezetői Minszkben gyűltek össze, ahol 2014. szeptember 5-én megkötötték az első tűzszüneti megállapodást. Ennek eredményeképp a harcok intenzitása jelentős mértékben csökkent, igaz, kisebb összecsapások azért időről időre fellángoltak. Ezek gócpontja a donyecki reptér és annak közvetlen környezete volt, ahol a szeparatista erők – a megkötött tűzszüneti megállapodás ellenére – támadásba lendültek szeptember végén. A hónapokig elhúzódó harcok következtében romhalmazzá változó reptér térsége⁸⁴ kulcsfontosságú jelentőségre tett szert, melynek birtoklásáért mindkét fél jelentős áldozatokat hozott. Ezek közül magasan kiemelkedik a repteret védő ukrán katonák – az úgynevezett *cyborgok*⁸⁵ – kitartása, akik a szeparatista erők folyamatos nyomásával szemben 2014. szeptember 28. és 2015. január 21. között végig tartották magukat. A váltakozó intenzitással folyó harcokban végül 2015 eleje döntő változásokat hozott. A donyecki reptér birtokba vétele érdekében indított, egyre hevesebb támadások folytán január végén kiújultak a harcok, melyek végül a debalcevói katlancsatában kulminálódtak. A szeparatista erőknek jelentős veszteség árán végül sikerült felszámolnia az ukrán csapatok ellenállását, ami egy újabb tűzszüneti megállapodáshoz vezetett.⁸⁶

Az időről időre kiújuló heves összecsapások mellett fontos politikai eseményekre is sor került a konfliktus negyedik szakaszában. Ezek közül a 2014. október 26-i ukrainai parlamenti választások⁸⁷ és a szeparatisták fennhatósága alá tartozó területeken tartott november 2-i választások számítanak a legjelentősebbnek. Ez utóbbi esetében azonban meg kell említeni, hogy az súlyosan megsértette a minszki megállapodásban foglaltakat, melynek köszönhetően a csupán csak Oroszország által

⁷⁹ A walesi NATO-csúcsról bővebben lásd: SZENES 2014.

⁸⁰ Bővebben lásd: FEKETE 2016.

⁸¹ *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis*.

⁸² Az 1944-es normandiai partraszállás évfordulójának apropójából Ukrajna és Oroszország államfője részt vett a 2014. június 6-án rendezett megemlékezésen. A konfliktus politikai megoldását kereső Angela Merkel német kancellár és Francois Hollande francia elnök hathatós közvetítésével a két államfő informális megbeszélést folytatott egymással, melyből végül kinőtte magát a „normandiai négyek” nevű ország csoport. Forrás: IRISH –MASON–ANISHCHUK (2014).

⁸³ A normandiai négyeket alkotó országok államfői és külügyminiszterei azóta is folyamatosan egyeztetnek egymással, és a rendszeres jelleggel megrendezett találkozókra arra törekednek, hogy politikai megoldást találjanak a kialakult válságra.

⁸⁴ Drone footage shows devastation at Donetsk airport.

⁸⁵ SHEVCHENKO 2014.

⁸⁶ ZVEREV–SOLDATKIN 2015.

⁸⁷ Ukraine, Early Parliamentary Elections, 26 October 2014. Statement of Preliminary Findings and Conclusions.

elismert választásokat sem az Európai Unió, sem pedig az Egyesült Államok nem tartja legitimnek.⁸⁸ Látható tehát, hogy az első tűzszüneti megállapodás megkötésével kezdődő *negyedik szakaszban* több lépés is történt a konfliktus békés rendezésére, ám ezek csak ideiglenes hatásúnak bizonyultak a szemben álló felek közötti kibékíthetetlen ellentétek és az ezekből fakadóan kiújuló harcok miatt. A politikai megoldást célzó diplomáciai erőfeszítésekben fontos fejlemény volt, hogy fokozatosan megindult a közvetlen párbeszéd a szakadár területek és Kijev között – a háromoldalú összekötő csoportba kijelölt képviselők által. Az egyre inkább eszkalálódó válság és a debalcevnál kialakult helyzet végül megnyitotta az utat a konfliktus következő szakasza előtt, melynek kezdetén egy újabb tűzszüneti megállapodás megkötésére került sor.⁸⁹ Az ötödik szakaszban – 2015. február 12-én – megkötött *második minszki tűzszüneti megállapodás* – a kisebb harcok ellenére – eddig tartósnak bizonyult. A szemben álló felek március 10-ig kivonták az általuk alkalmazott nehézfegyvereket, és a helyenként fellángoló összecsapások dacára a tűzszünetet sikerült fenntartani a megállapodást követő hónapokban. Ezt követően az első komolyabb összecsapásokra 2015. június 3-án került sor, miután a szeparatista csapatok támadásba lendültek a Donyeck közelében található Marjinka település ellen, melyben a források szerint harckocsikat és tüzérségi eszközöket is bevetettek. A harcok kirobbanásáért és a tűzszünet megsértéséért ez esetben is egymást vádolták a felek, így a szakadárak tagadták, hogy támadást indítottak volna a város ellen.⁹⁰ A helyzet a nap végére stabilizálódott, és a gyorsan megkötött tűzszünet értelmében a település továbbra is az ukrán hadsereg fennhatósága alatt maradt.⁹¹ Az év második felében tovább folytatódó alacsony intenzitású harctevékenység a szeparatisták által ellenőrzött terület határán napi szinten halálos áldozatokat követelt, melynek hatására a helyzet továbbra is feszült és bizonytalan maradt Délkelet-Ukrajnában. A konfliktusban közvetlenül érintett felek – Ukrajna és a két szeparatista népköztársaság – vezetői 2015. szeptember 1-jén az ellenségeskedés beszüntetésében és a Minszk II megállapodás rendelkezéseinek teljesítésében állapodtak meg.⁹² A válság politikai megoldását célzó döntés azonban nem tudta maradéktalanul rendezni az ellentéteket, így a harcok – dacára annak, hogy intenzitásuk a konfliktus kirobbanását követő legalacsonyabb szintre csökkent⁹³ – 2015 őszén továbbra is folytatódtak. Ezek jellegét tekintve döntően kimerültek az egymás területeire elsősorban a kis és közepes űrméretű aknavetőekkel mért, szórványos tüzérségi csapásokban és a korlátozott erővel folytatott kisméretű harctevékenységekben. Talán ennek is köszönhető, hogy a folyamatos összecsapások ellenére jelentős területi változásra nem került sor az elmúlt egy évben. A konfliktus megoldását és a minszki megállapodás gyakorlatba történő átültetését számos tényező hátráltatta az elmúlt időszakban.

Bizonyos területeken történtek ugyan előrelépések, de a minszki megállapodásban foglalt kulcsfontosságú kérdésekben – mint az alkotmányos reform és decentralizáció, a szakadár megyék különleges státuszának megadása vagy az orosz–ukrán határszakasz ellenőrzésének visszaállítása – csak elvi szinten történtek előrelépések. A válság teljes, politikai úton történő megoldása terén – a Minszk I. és II. megállapodások dacára – azóta sem érzékelhető jelentős javulás.⁹⁴ Az érintett felek ugyanis egymást hibáztatják a megállapodásban foglaltak elmaradásáért, melyben a másiktól várják a kezdő lépés megtételét. A rendelkezések végrehajtását eleinte az ukrán diplomácia azon követelése hátráltatta, melyben arra szólították fel Oroszországot, hogy vesse latba befolyását, és bírja rá a szakadár vezetőket a megállapodásban foglaltak teljesítésére. Ezzel szemben Moszkva azzal védekezett, hogy a konfliktus Ukrajna belügye, így annak megoldása érdekében Kijevnek nem vele, hanem az érintett megyék képviselőivel kell tárgyalnia.⁹⁵ Az ellentétek feloldása érdekében később a szeparatista régiók

⁸⁸ WALKER 2014.

⁸⁹ Full text of the Minsk agreement.

⁹⁰ PRENTICE–POLITYUK 2015.

⁹¹ *Spot report by the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), 3 June 2015: Fighting around Marinka.*

⁹² *Ukraine and rebels to implement Minsk deal by September 1.*

⁹³ *Ukraine ceasefire talks 'make significant progress'*

⁹⁴ A problémákról bővebben lásd: PIFER 2016/A.

⁹⁵ Ezt korábban az sem könnyítette meg, hogy az ukrán kormány sokáig nem volt hajlandó a hivatalosan terroristáknak bélyegzett szeparatisták vezetőivel tárgyalni, mondván Moszkva tartsa be a megállapodást, ha békét akar. Bővebben: Yatsenyuk Says Kyiv Won't Talk To Moscow's 'Mercenaries.

képviselőit is bevonták a háromoldalú összekötő csoport munkájába, melyben fokozatosan létrejött a Kijev és a szeparatista régiók közötti kapcsolatok közvetlen fóruma, ahol a felek kijelölt képviselők által, párbeszéd útján rendezhetik nézeteltéréseiket.⁹⁶ Az összekötő csoport munkáját azonban számos esetben hátráltatták a fentebb már említett problémák, melynek következtében a harcok 2016-ban sem álltak le teljesen, csak az intenzitásuk maradt továbbra is viszonylagosan alacsony szinten.

Mindez láthatóan megfelel Oroszország azon érdekeinek, melyek arra irányulnak, hogy Ukrajna belátható időn belül ne tudjon csatlakozni a NATO-hoz és az Európai Unióhoz. Ehhez elegendő az ukrán eseményeket a jelenlegi alacsony szinten tartani, melyek jellegüket tekintve az utóbbi időben egyre több hasonlóságot mutatnak a posztszovjet térség többi befagyott konfliktusával.⁹⁷ Ezen túlmenően fontos szempont, hogy Moszkva az általa irányított népköztársaságokon keresztül továbbra is képes befolyásolni az Ukrajnában zajló belpolitikai folyamatokat, valamint sakkban tarthatja a kijevi vezetést. Az ukrán konfliktus befagyasztásához fűződő orosz ambíciók sokak szerint a 2015. szeptember végén indított szíriai beavatkozással csak tovább erősödtek.⁹⁸ Ettől kezdve ugyanis Moszkva egy újabb költséges hadműveletet indított, melynek fenntartása – a rendelkezésére álló, egyre szűkülő erőforrásokat figyelembe véve – behatárolja a többi régióban folyó műveleteket. A lehetőségeken tovább rontott a kőolaj világpiacon drasztikus csökkenése, melynek hatása a nyugati országok által hozott szankciókkal kombinálva érzékenyen érintette az orosz gazdaságot az előző év folyamán.⁹⁹ A helyzet annyira súlyossá vált idén, hogy Oroszország rákényszerült védelmi kiadásainak 5%-os csökkentésére is.¹⁰⁰ Az orosz gazdaság jelenlegi helyzete alapján valószínűtlen tehát, hogy – Szíria mellett – Moszkva újra a katonai eszközökhöz nyúljon Ukrajnában, és közvetlenül beavatkozzon a konfliktusba. Ehhez hozzá kell tenni azonban, hogy a politikai helyzet drámai megváltozása esetén mindez nem zárható ki.

Az utóbbi hetekben több aggasztó fejleményre is sor került, melyek közül kiemelhetőek a Krím félszigeten történt augusztus 10-i események.¹⁰¹ A több halálos áldozattal járó incidensre válaszul Moszkva élesen bírálta a kijevi vezetést, mellyel párhuzamosan komoly orosz csapatmozgásokra is sor került az ukrán határ közelében.¹⁰² Emellett a délkeleti régióban is fokozódott a feszültség, ami az egyre nagyobb számú és egyre hevesebb összecsapások formájában jelentkezett – melyek során mindkét oldalon újra előkerültek a nehézfegyverek.¹⁰³ A növekvő feszültség hatására az ukrán államfő szeptember 1-től kezdődően egyoldalú tűzszünetet hirdetett,¹⁰⁴ amit Olekszandr Zaharcsenko, az ön-hatalmúlag kikiáltott Donyecki Népköztársaság vezetőjének hasonló bejelentése követett szeptember 13-án.¹⁰⁵ Ezek azonban nem tudták leállítani a harcokat, melyek az utóbbi napokban is tovább folytatódtak.¹⁰⁶ A következő hetek eseményei fogják megválaszolni végül a kérdést, hogy az augusztusban kiújult ellenségeskedéssel *a konfliktus egy új szakaszához érkeztünk – vagy az elmúlt időszakhoz hasonlóan csak egy átmeneti hatásokkal járó incidens történt.*

⁹⁶ IWAŃSKI 2015.

⁹⁷ Ezek közé sorolható többek között a transznysztirai, abház és a dél-oszét konfliktus.

⁹⁸ *All quiet on the eastern front.*

⁹⁹ Russia's GDP falls 3.7% as sanctions and low oil price take effect.

¹⁰⁰ Russia: Defense Budget To Be Cut By 5 Percent, Deputy Minister Says.

¹⁰¹ Bővebben lásd: ÅSLUND (2016).

¹⁰² Az orosz haderő megnövekedett krími aktivitása elsősorban az előre bejelentett, nagyszabású „Kaukázus 2016” nevet viselő szeptemberi hadgyakorlattal állhat összefüggésben. Bővebben lásd: *Over 120,000 Russian Troops Take Part in Kavkaz-2016 Drills.*

¹⁰³ *Massive attacks from heavy weapons take place in Donetsk sector, nurse injured in Shchastia.*

¹⁰⁴ *President about ceasefire initiative: We hope that cannons will cease fire starting from September 1.*

¹⁰⁵ CONE 2016.

¹⁰⁶ Thomas GIBBONS-NEFF: Three-day-old ceasefire in Ukraine broken as fighting resumes in some areas. *Washington Post*, 2015. szeptember 3. www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2015/09/03/three-day-old-ceasefire-in-ukraine-broken-as-fighting-resumes-in-some-areas/ (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)

Minszk II megállapodás

1. Február 15-én, helyi idő szerint 00:00 órától azonnali és teljes tűzszünet lép érvénybe a harcok által érintett Donyeck és Luhanszk megyékben.

2. Mindkét fél azonos távolságban kivonja az általa alkalmazott összes nehézfegyvert azzal a céllal, hogy a 100 mm vagy az annál nagyobb kaliberű tüzérségi eszközök esetén létrejöjjön egy minimum 50 kilométer mélységű biztonsági övezet. A közepes hatótávolságú rakéta-sorozatvetők esetén a biztonsági sáv minimum 70 kilométer, míg a Tornado-S, Uragan, Smercs típusú nehéz rakéta-sorozatvetők és a Tocska-U típusú harcászati ballisztikus rakétarendszer esetén 140 kilométer mélységben kerül meghatározásra.

Az ukrán csapatok a harcérintkezés aktuális vonalától, a donyecki és luhanszki erők pedig a szeptember 19-i minszki memorandum alapján megállapított vonal mögé húzódnak vissza.

A nehézfegyverek kivonása a tűzszünettől számított második napon megkezdődik, és legkésőbb tizennégy napon belül befejeződik.

A folyamat ellenőrzését a háromoldalú kontaktcsoport támogatásával az EBESZ végzi.

3. Az EBESZ az első naptól kezdve a rendelkezésére álló összes eszközzel – beleértve a műholdakat, pilóta nélküli eszközöket, rádiólokációs berendezéseket stb. – megfigyeli és ellenőrzi a nehézfegyverek kivonását, valamint a tűzszüneti rezsim betartását.

A kivonást követő első napon a felek között megindul a párbeszéd Donyeck és Luhanszk megye meghatározott területeinek jövőbeli státuszáról és a hatályos ukrán törvényekkel összhangban tartandó helyhatósági választások megrendezéséről.

4. Késlekedés nélkül, de legkésőbb a dokumentum aláírásától számított harminc napon belül az ukrán parlament egy olyan törvényt hoz, amely a hatályos ukrán törvényekkel összhangban rendelkezik a két megye bizonyos területeinek különleges státuszáról – a szeptember 19-i minszki memorandum által kijelölt határokon belül.

5. A donyecki és luhanszki harcokban résztvevőkre vonatkozó mentesség és amnesztia lép életbe, amit egy erre vonatkozó új törvény beiktatásával kell garantálni.

6. Az összes hadifogoly és más illegálisan fogságban tartott személy szabadon engedése, a mindenként mindenkiért elv alapján. A folyamatnak a nehézfegyverek kivonását követő ötödik napon be kell fejeződnie.

7. A nemzetközi mechanizmusok alapján a nélkülözők számára biztosítani kell a humanitárius segítségnyújtás biztonságos hozzáférhetőségét, szállítását, tárolását és szétosztását.

8. Újra kell indítani a társadalmi és gazdasági szolgáltatásokat, ennek keretében meg kell oldani a nyugdíjak és egyéb fizetések folyósítását, valamint az illetékek és adók beszedését a hatályos ukrán törvények által szabott keretek között.

Az előző pont teljesítésének céljából az ukrán állam vállalja, hogy a harcok által érintett területeken újraindítja a banki szolgáltatásokat, továbbá életbe léptet egy nemzetközi mechanizmust a tranzakciók megkönnyítése érdekében.

9. A konfliktusövezet teljes hosszában visszaállítják az orosz–ukrán határszakasz feletti állami ellenőrzést, ami a helyhatósági választásokat követő első nap veszi kezdetét, és a 2015 végéig életbe

lépő alkotmányos reformig tart. A 11. pontban lefektetett alkotmányreform a donyecki és luhanszki régió meghatározott területéről származó képviselők bevonásával, párbeszéd és megegyezés útján jön létre, ami a háromoldali kontaktcsoport keretein belül valósul meg.

10. Az összes külföldi fegyveres csoport, katonai felszerelés és zsoldos kivonása Ukrajna területéről az EBESZ felügyelete alatt. Az összes illegális fegyveres csoport lefegyverzése és feloszlása.

11. Alkotmányos reform 2015 végéig, aminek tartalmaznia kell az ország decentralizálását, és rendelkeznie kell a donyecki valamint a luhanszki régió meghatározott területeinek különleges státuszáról.

12. A hatályos ukrán törvényekkel összhangban a donyecki és luhanszki régió meghatározott területein tartandó helyhatósági választások kapcsán felmerülő kérdések a háromoldali kontaktcsoport keretein belül kerülnek megvitatásra. A választásokat az EBESZ ellenőrzi, és a szervezet kritériumai szerint kerülnek megrendezésre;

13. A felek fokozzák az Oroszországból, Ukrajnából és a szakadár régiók képviselőiből álló háromoldali kontaktcsoport munkáját, melynek keretében munkacsoportokat állítanak fel a minszki szerződés által hozott releváns intézkedések végrehajtása érdekében.

Felhasznált irodalom

- A Kiberberkut honlapja. Forrás: <https://cyber-berkut.org/> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- ADAMCZYK, Ed (2015): *Paramilitary groups join Ukrainian army*. Forrás: UPI.com, 2015. április 6. www.upi.com/Top_News/World-News/2015/04/06/Paramilitary-groups-join-Ukrainian-army/8051428333781/ (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Aláírták: a Krim félsziget Oroszország része lett.* Forrás: MNO.hu, 2014. március 18. <https://mno.hu/kulfold/alairtak-a-krim-felsziget-oroszország-resze-lett-1216486> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- ÅSLUND, Anders (2016): *Is Putin Preparing a New Attack on Ukraine?* Forrás: Realclear Defense, 2016. augusztus 11. <https://worldview.stratfor.com/situation-report/russia-defense-budget-be-cut-5-percent-deputy-minister-says> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- ÅSLUND, Anders (2012): *Problems with Economic Transformation in Ukraine*. Carnegie Endowment for International Peace. Forrás: [Carnegieendowment.org](http://carnegieendowment.org). <http://carnegieendowment.org/2012/03/08/underachiever-ukraine-s-economy-since-1991-pub-47451> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- ÅSLUND, Anders (2013): *Ukraine's Choice. European Association Agreement or Eurasian Union?* Peterson Institute for International Economics, 2013.
- Az orosz hadsereg benyomulása fenyegeti Ukrajnát, külföldi vezetők tiltakoznak.* Forrás: [Honvedelem.hu](http://honvedelem.hu), 2014. március 14. www.honvedelem.hu/cikk/42908 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Az ukrán nyelvtörvény, amit eltöröltek, aztán mégsem.* Forrás: [Kárpátinfo.net](http://karpinfo.net), 2016. február 23. www.karpinfo.net/cikk/belfold/az-ukran-nyelvtorveny-amit-eltoroltek-aztan-megsem/ukran-nyelvtorveny-ukrajna-ukran-valsag-majdan-krim-felsziget-oroszország-kelet-ukrajna-ukrajnai-hirek (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Az ukránok nem írják alá az uniós szerződést.* Forrás: [Hu.euronews.hu](http://hu.euronews.com), 2013. november 19. <http://hu.euronews.com/2013/11/29/nem-irt-ala-tarsulasi-megallapodast-ukrajna-es-az-europai-unio-a-vilniuszi-eu-> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- BALOG Fatime – FEKETE Csanád – NÉMETH András – NÉMETH József Lajos (2015): A hibrid hadviselés, különös tekintettel a mobilkommunikációra. *Hadmérnök*, 10. évf. 2015/4. 127–137.
- BERZINA, Ieva (2014): Branding Novorossiia. Strategic Review, *National Defence Academy of Latvia*, 2014/10. Forrás: www.naa.mil.lv/~media/NAA/AZPC/Publikacijas/SA-10_NOVORUS.ashx (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- CONE, Allen (2016): *Ukrainian rebel leader announces cease-fire*. Forrás: UPI.com, 2016. 09. 13. www.upi.com/Top_News/World-News/2016/09/13/Ukrainian-rebel-leader-announces-cease-fire/8571473775489/ (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)

- DE CARBONNEL, Alissa (2014): Ukraine army targets separatists in new offensive in east. *Reuters*, 2014. június 3. <http://uk.reuters.com/article/uk-ukraine-crisis-fighting-idUKKBN0EE0ZD20140603> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- DEÁK András György (2009): *Orosz–ukrán gázháború újra*. MKI-tanulmányok, T-2009/3.
- DOLGOV, Anna (2014): Russia's Igor Strelkov: I Am Responsible for War in Eastern Ukraine. *The Moscow Times*, 2014. november 21. <https://themoscowtimes.com/articles/russias-igor-strelkov-i-am-responsible-for-war-in-eastern-ukraine-41598> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Donetsk, Luhansk armies to form armed forces*. Forrás: *Tass.com*, 2014. szeptember 16. <http://tass.com/world/749812> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Drone footage shows devastation at Donetsk airport. *Mashable*, 2015. www.youtube.com/watch?v=PaAaBRU9zwc (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Egyenes adás a kijevi Majdanról: EU-tüntetés*. Forrás: *ukrajnai.blogspot*, 2013, <http://ukrajnai.blogspot.hu/2013/11/egyenes-adas-majdanrol.html> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- EU sanctions against Russia over Ukraine crisis. *European Union Newsroom*. https://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine-crisis_en (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Federal State of Novorossiya Union of People's Republics*. Forrás: *Globalsecurity.org*. (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- FEKETE Csanád (2015): *A kiberhadviselés fejlődése és az ukrán válság*. Forrás: *Biztonságpolitika.hu*, 2015. <http://biztonsagpolitika.hu/publikaciok-2015/fekete-csanad-a-kiberhadviseles-fejlodesese-es-az-ukran-valsag-2> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- FEKETE Csanád (2016): *A NATO reakciói az orosz hibrid háborús fenyegetésre*. *Biztonságpolitika.hu*, 2016.
- FITZPATRICK, Catherine A. (2014): The Battle of Ilovaisk. A Turning Point in Russia's War on Ukraine. *The Interpreter*, 2014. szeptember 15. www.interpretermag.com/the-battle-of-ilovaisk-a-turning-point-in-russias-war-on-ukraine/ (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Full text of the Minsk agreement. *Financial Times*, 2015. február 12. www.ft.com/content/21b8f98e-b2a5-11e4-b234-00144feab7de (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- GERASZIMOV, Valerij (2013): *Cennoszty nauki v predvigenyii. Vojenno-promislennij kurjier*, 8. évf., 2013/476.
- GEREBEN ÁGNES: *Posztszovjet forgatókönyvek*. Helikon Kiadó, Budapest, 2014.
- GIBBONS-NEFF, Thomas: Three-day-old ceasefire in Ukraine broken as fighting resumes in some areas. *Washington Post*, 2015. szeptember 3. www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2015/09/03/three-day-old-ceasefire-in-ukraine-broken-as-fighting-resumes-in-some-areas/ (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- GOULD, JOE (2015): Ukraine Military Seeks to Modernize Past Soviet Era. *Defense News*, 2015. július 25. www.defensenews.com/story/defense/international/europe/2015/07/25/-war-ukraine-military-modernize-past-soviet-era/30625241/ (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- GRAY, Colin S: *The 21st Century Security. Environment and the Future of War*. Parameters, 2009. 14–26.
- GROVE, THOMAS – CARBONNEL, Alissa de (2014): Ukraine, separatists battle to control border with Russia. *Reuters*, 2014. június 9. www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-border-idUSKBN0EK1GB20140609 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- HOLODNY, Elena – KELLEY, Michael B. (2015): Putin-backed rebels just made a huge move right under Europe's nose. *Business Insider*, 2015. február 6. www.businessinsider.com/putin-backed-rebels-declare-the-donestk-krivoy-rog-republic-2015-2 (a letöltés ideje: 2015. szeptember 15.)
- All quiet on the eastern front*. International Relations. Today Blog, 2016.
- IRISH, John – MASON, Jeff – ANISHCHUK, Alexei (2014): Putin, Ukraine leader break crisis ice at D-Day event. *Reuters*, 2014. június 6. www.reuters.com/article/us-dday-anniversary-idUSKBN0EG2V020140606 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- JENEI András: *Ukrajna az oligarchák fogságában. Napi Gazdaság*, 8. 2013. december 12.
- Jusczenko mérgezése filmbe illő összeesküvés*. Forrás: *Kitekinto.hu*, 2009. október 02. http://kitekinto.hu/europa/2009/10/02/jusczenko_mergezese_filmbe_ill_osszeeskuves (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Kikiáltotta függetlenségét a Krim*. Forrás: *Kitekinto.hu*, 2014. március 11. http://kitekinto.hu/europa/2014/03/11/kikialtotta_fuggetlenseget_a_krim (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- KINSTLER, Linda (2015): Protesters chant 'New Russia', an old term that's back in vogue. *Kyivpost.com*, 2015. április 8. www.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/linda-kinstler-protesters-in-eastern-ukraine-are-chanting-new-russia-an-old-term-thats-back-in-vogue-342504.html (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- KOCHAN, Nick (2014): Ukraine's oligarchs: Who are they – and which side are they on? *The Guardian*, 2014. március 9. www.theguardian.com/world/shortcuts/2014/mar/09/ukraines-oligarchs-who-are-they-which-side-are-on (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)

- KOLBERT András – IVÁN András (2014): *Az oroszok készültek, az ukránok pislognak*. Forrás: [Index.hu](http://index.hu/kulfold/2014/03/03/az_orsz_keszultek_az_ukranok_pislognak/), 2014. március 03. (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Krími népszavazás: több mint 95 százalék csatlakozna Oroszországhoz*. Forrás: [HVG.hu](http://hvg.hu), 2014.
- LIANG, Qiao – XIANGSUI, Wang (1999): *Unrestricted Warfare*. PLA Literature and Arts Publishing House, Beijing.
- Massive attacks from heavy weapons take place in Donetsk sector, nurse injured in Shchastia*. Forrás: Ministry of Defence Ukraine, 2016. augusztus 31. <http://uacrisis.org/46581-polkovnik-lisenko-10> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- MELCHIOR, JILLIAN KAY (2014): Ukraine Girds for Confrontation. *National Review*, 2014. április 21. www.nationalreview.com/article/376137/ukraine-girds-confrontation-jillian-kay-melchior (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- MH17 Malaysia plane crash: What we know*. Forrás: [BBC.com](http://www.bbc.com/news/world-europe-28357880), 2016. szeptember 28. (a letöltés ideje: 2016. szeptember 30.)
- Military spending in Europe in the wake of the Ukraine Crisis*. SIPRI, Stockholm International Peace Research Institute, 2015.
- MILLER, Christopher J. – GORCHINSKAYA, Katya (2014): After Sloviansk victory, the big battle looms over Donetsk and Luhansk. *Kyivpost*, 2014. július 9. www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/after-sloviansk-victory-the-big-battle-looms-over-donetsk-and-luhansk-video-355363.html (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- The White Book on Violations of Human Rights and the Rules of Law in Ukraine, July–November 2014*. Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation:
- Moszkva elindította az ukrán háborút*. Forrás: [Kitekinto.hu](http://kitekinto.hu/europa/2014/03/01/moszkva_elindította_az_ukran_haborut), 2014. március 1. (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- NÉGYESI Áron (2013): *Az orosz haderőreformok eredményei a haderőszervezet és a személyi állomány tekintetében*. Forrás: [Biztonsagpolitika.hu](http://old.biztonsagpolitika.hu/documents/1370375838_NEGYESI_Aron_Oroszorszag_haderoreform_-_biztonsagpolitika.hu.pdf), 2013. június 4. (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Nekimennek a kijevi tüntetőknek*. Forrás: [Index.hu](http://index.hu/kulfold/2013/12/11/nekimennek_a_kijevi_tuntetoknek/), 2013. december 11. (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- NEMTSOVA, ANNA (2016): Why Is Ukraine's War so Bloody? The Soviet Union Trained Both Sides. *The Daily Beast*, 2015. március 2. www.thedailybeast.com/why-is-ukraines-war-so-bloody-the-soviet-union-trained-both-sides (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- New Satellite Imagery Exposes Russian Combat Troops Inside Ukraine*. NATO, 2014. augusztus 28. www.shape.nato.int/new-satellite-imagery-exposes-russian-combat-troops-inside-ukraine (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- OLSZAŃSKI, TADEUSZ A. (2014): *A strong vote for reform. Ukraine after the Parliamentary elections*. The Centre for Eastern Studies (OSW), 2014. október 29. www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-10-29/a-strong-vote-reform-ukraine-after-parliamentary-elections (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Over 120,000 Russian Troops Take Part in Kavkaz-2016 Drills*. Forrás: Sputnik News, 2016. szeptember 9. <https://sputniknews.com/military/201609091045122975-russian-army-kavkaz-2016/> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Összezsaptak a tüntetők a rohamrendőrökkel Kijevben*. Forrás: [Hirek.sk](http://hirek.sk/kulfold/20140119143708/Ukrajnai-tuntetesek-Uj-lenduletet-kaptak-a-tuntetesek.html), 2014. január 19. (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- PIFER, Steven (2016/a): *Minsk is not working, but Kyiv should stay with it*. Forrás: [Brookings.edu](http://www.brookings.edu/opinions/%E2%80%8Bminsk-is-not-working-but-kyiv-should-stay-with-it/), 2016. május 21. (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- PIFER, Steven (2016/b): *Mr. Lavrov, Russia, and the Budapest Memorandum*, 2016. január 28. Forrás: [Brookings.edu](http://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2016/01/28/mr-lavrov-russia-and-the-budapest-memorandum/), (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- PÓTI László (2008): A negációs stratégiától az „Ukrajna-fáradtságig”. *Az ukrán biztonságpolitika evolúciója (1990–2008)*. *Nemzet és Biztonság*, 2008/6. 17–26.
- PRENTICE, Alessandra – POLITYUK, Pavel (2015): Ukraine forces, separatists fight first serious battles in months. *Reuters*, 2015. június 3. www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-clashes-idUSKBN0OJ1DJ20150603 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- President about ceasefire initiative: We hope that cannons will cease fire starting from September 1*. Forrás: Ministry of Defence of Ukraine, 2016. augusztus 31. www.mil.gov.ua/en/news/2016/08/31/president-about-ceasefire-initiative-we-hope-that-cannons-will-cease-fire-starting-from-september-1/ (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Pro-Russian rebels have 40,000-strong army, sufficient for „mid-sized European state”: Ukraine defence minister*. Forrás: ABC News, 2015. június 9. www.abc.net.au/news/2015-06-09/ukrainian-rebels-have-army-the-size-of-small-european-state/6530828 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)

- PYNNÖNIEMI, Katri – RÁCZ András (2016): *Fog of Falsehood. Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine*. The Finnish Institute of International Affairs, 2016.
- RÁCZ András (2008): Az orosz haderőreform rövid áttekintése. *MKI-tanulmányok*, T-2008/31.
- RÁCZ András (2014): Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában. *KKI-tanulmányok*, T-2014/1.
- RÁCZ András (2015): *Russia's hybrid war in Ukraine – Breaking the enemy's ability to resist*. Finnish Institute of International Affairs, Helsinki.
- Russia has evidence phosphorus bombs used against civilians in Southeast Ukraine*. Forrás: Tass. com, 2014.
- Russia: Defense Budget To Be Cut By 5 Percent, Deputy Minister Says. *Stratfor*, 2016. március 6. <https://worldview.stratfor.com/situation-report/russia-defense-budget-be-cut-5-percent-deputy-minister-says> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Russia's GDP falls 3.7% as sanctions and low oil price take effect. *The Guardian*, 2016. www.theguardian.com/world/2016/jan/25/russias-gdp-falls-37-as-sanctions-and-low-oil-price-take-effect (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Self-proclaimed Donetsk and Lugansk Republic form 'Novorossiya' Union*. Forrás: RT.com, 2014. május 24. www.rt.com/news/161304-donetsk-lugansk-unite-state/ (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- SHEVCHENKO, Vitaly (2014): *Ukraine conflict. The 'cyborg' defenders of Donetsk airport*. Forrás: BBC.com, 2014. október 31. www.bbc.com/news/world-europe-29793696 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- SMITH-SPARK, Laura – GUMUCHIAN, Marie-Louise – MAGNAY, Diana (2014): *Ukraine, Russia sign economic deal despite protests*. Forrás: CNN.com, 2014. január 23. <http://edition.cnn.com/2013/12/17/world/europe/ukraine-protests/index.html> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Spot report by the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), 3 June 2015: Fighting around Marinka*. Forrás: Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), 2015. (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- SUDÁR István (2014): *Az ukrán válság összefoglalása*. Forrás: Azatlasz. hu, 2014. július 21. http://azatlasz.hu/2014/07/az_ukran_valsg_osszefoglalasa (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Sz. Bíró Zoltán (2009): Ukrajna és Oroszország – egy kapcsolat története, 1991–2008. *História*, 2009/1. 9–11.
- SZENES Zoltán (2014): Előre a múltba? A NATO Wales után. *Külségi Szemle*, 2014 ősz, 3–26.
- IWAŃSKI, Tadeusz (2015): *Still together, but apart? Kyiv's policy towards the Donbas*. Forrás: OSW, 2015. február 06. www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-02-06/still-together-apart-kyivs-policy-towards-donbas (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- TÁLAS PÉTER (2014/a): A JELENLEGI UKRÁN VÁLSÁGRÓL, 2.0. *SVKK. Elemzések*, 2014/8.
- TÁLAS Péter (2014/b): Az ukrán válság értelmezési kereteiről és az ukrán választásokról. *Nemzet és Biztonság*, 2014/5. 121–123.
- TALBOTT, Strobe – FLOURNOY, Michèle – LODAL, Jan (2015): *Preserving Ukraine's Independence. Resisting Russian Aggression: What the United States and NATO Must Do*. Forrás: Brookings.edu, 2015. február 1. www.brookings.edu/research/preserving-ukraines-independence-resisting-russian-aggression-what-the-united-states-and-nato-must-do/ (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- TAYLOR, Adam (2014): To understand Crimea, take a look back at its complicated history. *The Washington Post*, 2014. február 27. Elérhető: www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/02/27/to-understand-crimea-take-a-look-back-at-its-complicated-history/?utm_term=.ae2f9af67832 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- The army of the Lugansk and Donetsk People's Republics has 20,000 fighters – Gubarev*. Forrás: Tass. com, 2014. július 9. <http://tass.com/world/739790> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- TOMKIW, Lydia (2014): *Fighter jets shot down: How many planes has Ukraine lost?* Forrás: The Christian Science Monitor, 2014. július 23. www.csmonitor.com/World/Europe/2014/0723/Fighter-jets-shot-down-How-many-planes-has-Ukraine-lost-video (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Ukraine and rebels to implement Minsk deal by September 1*. Forrás: DW.com, 2015. www.dw.com/en/ukraine-and-rebels-to-implement-minsk-deal-by-september-1/a-18676610 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Ukraine ceasefire talks 'make significant progress'*. Forrás: BBC.com, 2015. szeptember 13. www.bbc.co.uk/news/world-europe-34236464 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Ukraine crisis: Timeline*. Forrás: BBC.com, 2014. november 13. www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Ukraine crisis: What we know about the Kiev snipers*. Forrás: BBC.com, 2014. április 3. www.bbc.com/news/world-europe-26866069 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)

- Ukraine, Early Parliamentary Elections, 26 October 2014. Statement of Preliminary Findings and Conclusions.* Forrás: Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), 2014. október 27. www.osce.org/odihr/elections/ukraine/126043 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Ukraine. Abuses and war crimes by the Aidar Volunteer Battalion in the north Luhansk region.* Forrás: Amnesty International, 2014. augusztus 8. www.amnesty.org/en/documents/EUR50/040/2014/en/ (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Ukraine's president signs anti-protest bill into law.* Forrás: BBC.com, 2014. január 17. www.bbc.com/news/world-europe-25771595 (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Ukrainian nationalists rally in Kiev, demand govt's ouster. *Daily Mail*, 2016. február 21. www.dailymail.co.uk/wires/ap/article-3456951/Ukrainian-nationalist-activists-set-tents-Maidan.html (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- WALKER, Shaun: Azov fighters are Ukraine's greatest weapon and may be its greatest threat. *The Guardian*, 2014. szeptember 10. <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/10/azov-far-right-fighters-ukraine-neo-nazis> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- WALKER, Shaun (2014): Ukraine: Donetsk votes for new reality in country that does not exist. *The Guardian*, 2014. november 3. www.theguardian.com/world/2014/nov/02/donetsk-peoples-republic-luhansk-ukraine-prime-minister-elections (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- Yatsenyuk Says Kyiv Won't Talk To Moscow's Mercenaries.* Forrás: RadioFreeEurope/RadioLiberty (RFE/RL), 2014. november 19. www.rferl.org/a/yatsenyuk-negotiate-mercenaries-ukraine-separatists-russia/26700186.html (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)
- ZVEREV, Anton – SOLDATKIN, Vladimir (2015): Putin tells Kiev to let troops surrender as Ukraine ceasefire unravels. *Reuters*, 2015. február 18. (a letöltés ideje: 2016. szeptember 15.)

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem kiadványa.

Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó • www.dialogcampus.hu • www.uni-nke.hu •
1083 Budapest, Ludovika tér 2. • Telefon: 06 (30) 426 61 16 • E-mail: kiado@uni-nke.hu • A kiadásért
felel: Petró Ildikó ügyvezető • Kiadói szerkesztő: Jordán Gergely • Felelős szerkesztő: Karácsony Fanni •
Tördelőszerkesztő: Stubnya Tibor

ISBN 978-615-5877-55-1 (PDF)

ISBN 978-615-5877-56-8 (EPUB)

A kiadvány a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001 „A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpálya-program és oktatás technológiai fejlesztése” című projekt keretében jelent meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE